

LIVADY
O S A K E Y H T I Ö

Pien-Toijolan talomuseo

Hoitosuunnitelma

Marko Huttunen 050-530 6300

Arkkitehtitoimisto Livady

Hämeentie 4 C 11

00530 HELSINKI

puh 09-348 70501

fax 09-348 70502

huttunen@livady.fi

Pien-Toijola vuonna 1938 (mv)

6 Pien-Toijola on suojeltu rakennussuojelulailla

6 Suojelumääräykset

9 Saatteeksi

10 Yhteystietoja

12 Liitteet

- 13 Suunnitelmat
- 13 Huolto- ja kunnostusohjeiden liitteet
- 13 Työraportit
- 13 Jatkuvasti päivitettävät rekisterit
- 13 Pien-Toijolaa yleisesti käsittelevät opukset

14 Museon ylläpito

- 14 Museon haltijan vastuu
- 15 Jatkuvan huollon periaate
- 16 Resurssit ja strategia
- 17 Kokonaisuus ja yksityiskohdat
- 20 Korjaustöiden suunnittelu
- 22 Korjausrekisteri
- 26 Puutavaran varastointi

28 Huoltotoimia

29	Huoltotoimet luettelona
30	Pihapiiri
30	Pihapiirin hoito
31	Museo-oppaan tehtävät
31	Lukitseminen
32	Pihapiiriä täydentävät rakenteet
32	Pihapenkit
34	Aidat
36	Kaivonkansi
38	Muut pihapiirin rakenteet
40	Vesikatot
40	Yleisesti
41	Huopakatteen syyshuolto
41	Huopakatteen uusiminen
42	Pärekatteen syyshuolto
43	Pärekatteen uusiminen
44	Malkakatteen syyshuolto
45	Malkakatteen uusiminen

46	Hirsirakenteiden korjaamisen periaatteet
46	Yleisesti
46	Korjausten suunnittelu
48	Veistojälki
49	Hirsien katkaisu
49	Salvosten varaus
50	Työkalut
51	Tekijät
52	Hirren paikkaaminen
53	Hirren vaihtaminen
54	Erityispiirteet
56	Nosto
58	Ikkunat
58	Yleisesti
58	Ikkunoiden tarkastus ja huoltomaalaus
60	Ikkunoiden kunnostusohje
62	Ikkunoiden kunnostuksen vaiheet luettelona
64	Päärakennuksen maalaus

67 Esineistö

67	Yleisesti
70	Materiaalit
70	Puu
71	Tekstiilit
71	Nahka
71	Rauta
72	Erityisen varoen käsiteltäviä esineitä
72	Radio ja kaiutin
72	E. N. Setälän matka-arkku
73	Mahapullo I. Kristalliviina-pullo
73	Raamattu
74	Pitsipeitto
74	Verkot
74	Kirkko-ohjokset
74	Kettu-Mikon kengät
74	Kivijalkapaita
75	Kirkkorekien jalakset
75	Luotisuoran punnusosa
76	Siivousohjeet
78	Kevät- ja syyshuolto

85 Työohjeita

(vuosien 1998-2004 korjauksessa tekemättä jääneet työt)

jakelu

86 Museon toimintaan liittyvät työt

86 Tämän hoitosuunnitelman kokoaminen ja

86 Tehtävien jako Ristiinan kunnassa

87 Lukitseminen (ja kiinnipitolaitteet)

88 Pysäköinti ja opastus (ja kyltit)

89 Esitteet

89 Korjausrekisteri

90 Esineistö

90 Heti tehtävät kiireelliset toimenpiteet

92 Kiireettömät kertosuoritukset

94 Ikkunoiden entistäminen ja maalaustyöt

94 Maalaustyöselostus

94 Päärakennuksen maalaus

95 Ikkunoiden entistäminen ja maalaus

96 Maiseman hoito ja pihapiirin rakenteet

96 Kaivonkansi

96 Penkit

96 Hevostallin vintin silta

96 Puiden kaataminen

97 Aidat

98 Rakennusten korjaus- ja muutostöitä

98 Myllytalli

98 Navetan ovet

99 Halkovajan huopakate

100 Puutavaran varastointi

100 Päärakennuksen kamarin uuni

101 Liha- ja kala-aitan maalikoppi

101 Olkitalli

102 Saunan lauteet

102 Saunan lattia

104 Hirsikehikoiden kunnostukset

104 Uotunaitta

104 Ristonaitta ja Nahka-aitta

105 Vasikkatalli (ja Vasikkatallin ovi)

106 Humala-aitta

107 Jauhoaitta

107 Uudisrakentaminen

107 Verkkokoppelit

108 Kuvalähteet

Pien-Toijola on suojeltu rakennussuojelulailla

Päätös (20.5.1982) sisältää seuraavat suojelumääräykset:

1. Rakennuksia tulee käyttää siten, että niiden kulttuurihistoriallinen arvo ei vähene.
2. Suojelumääräykset koskevat kaikkien rakennusten ulkoasua sekä alkuperäistä tai siihen verrattavaa kiinteää sisustusta.
3. Rakennuksen ulkoasussa ja kiinteässä sisustuksessa tehtävien korjaustoimien tulee palvella rakennusten kulttuurihistoriallisen arvon säilymistä sekä olla luonteeltaan ennallistavia. Korjauksessa käytettävien työmenetelmien ja materiaalien tulee mahdollisuuksien mukaan olla alkuperäisiä vastaavia.
4. Ellei rakennusten käyttö niiden alkuperäiseen tarkoitukseen ole mahdollista, voidaan niitä käyttää myös muuhun sellaiseen tarkoitukseen, jolla ei vaaranneta niiden kulttuurihistoriallisen arvon säilymistä.
5. Uudisrakentamiseen ja suojelumääräysten alaisten rakennusten muutostöihin on hankittava Museoviraston suostumus.
6. Rakennuksia ympäröivän alueen luonto on säilytettävä mahdollisimman ennallaan. Maatalousalueita voidaan käyttää viljelykseen kuten tähänkin saakka. Muuten tavoitteena on alueen säilyttäminen museomaiseen käyttöön soveltuvana.
7. Rakennuksissa tehtäviksi aiotuista suurehkoista korjauksista ja muutoksista on hyvissä ajoin ennen työn aloittamista ilmoitettava lääninhallitukselle.
8. Luovuttaessaan kysymyksessä olevat rakennukset on luovuttajan luovutuskirjaan otettavalla maininnalla tai muutoin todistettavasti ilmoitettava saajalle nyt kysymyksessä oleviin rakennuksiin kohdistuvista suojelumääräyksistä.
9. Lisäksi on noudatettava, mitä kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten suojelusta annetussa laissa ja asetuksessa on vielä säädetty.

Päärakennus Ukkoaitan ja Jauhokaitan välillä vuonna 1938. Aidan yli astuttiin astinlautoja pitkin. (mv)

1. Pien-Toijolaa uudelta päärakennukselta (1950-luku?) (toijonen)
2. Ukonaitan koreja (halonen)
3. Päärakennukselta Uotunaitalle (kss)

Saatteeksi

Ristiinan kunta tilasi tämän hoitosuunnitelman Pien-Toijolassa vuosina 1998-2004 tehdyn mittavan kunnostuksen päätteeksi. Hoitosuunnitelman tarkoituksena on antaa Ristiinan kunnalle selkeät ohjeet Pien-Toijolan talomuseon ylläpidosta.

Hoitosuunnitelma koostuu neljästä pääosasta. “Museon ylläpito” kertoo yleisemmin talomuseon hoidon periaatteista ja käytännöistä. “Huoltotoimia”-osan alussa on ensin luettelo ja sitten yksityiskohtaisempi kuvaus museon huollosta. “Esineistö” on toimitettu konservaattori Marja-Liisa Halosen kesällä 2004 tekemästä raportista ja siivousohjeesta. “Esineistössä” annetaan esineistön ja sisustuksen huolto-ohje ja esitellään talomuseon arvokkaimmat esineet ja niiden erityisvaatimukset. Viimeisessä osassa “Työohjeita” käydään läpi vuosien 1998-2004 korjauksessa tekemättä jääneet korjaustyöt. “Työohjeita”-osa sisältää myös muita museon ylläpitoon liittyviä

kertasuorituksia. Sitä mukaa, kun “Työohjeita” osan suoritukset viedään päätökseen, jää viimeinen osa tarpeettomaksi.

Kohdassa “Liitteet” on lueteltu asiakirjoja ja julkaisuja, jotka on liitettävä osaksi tätä hoitosuunnitelmaa. Ilman niitä hoitosuunnitelma ei ole kattava. Ristiinan kunnan ensimmäisenä tehtävänä hoitosuunnitelman valmistumisen jälkeen onkin liitteiden kokoaminen ja ja hoitosuunnitelman jakelu kuten “Työohjeita” osan alussa kerrotaan.

Tämän hoitosuunnitelman tarkistus- ja päivitystarvetta on hankala arvioida, mutta uskoisin tällä pärjättävän toistakymmentä vuotta.

Kalliossa 22.11. 2004 Marko Huttunen

2.

3.

Yhteystietoja

MUSEON HALTIJA ON RISTIINAN KUNTA.

Museon johtajana (museon toiminnan organisointi ja rahoitus) toimii
Ristiinan kunnan kunnanjohtaja Helge Häkkinen:

015-740 111

Teknisestä huollosta (siivous, lukitseminen ja vartiointi, paloturvallisuus,
riskikartoitus, hätätilaohjeistus, sähkö, pysäköinti, tien kunnossapito, kyltit)
ja rakennusten ja rakenteiden kunnossapidosta vastaa
Ristiinan kunnan Teknisen toimiston johtaja Olli Tirkkonen:

015-740 1240

Museon esineistöstä, sisustuksesta ja näyttelystä vastaa
Ristiinan kunnan Vapaa-aikatoimiston vapaa-aikasihteeri Tarja Sinioja:

015-740 1226

Näyttely- ja museotoiminnan ohjausta ja neuvontaa antaa
Savonlinnan maakuntamuseon maakuntatutkija Susanna Tyrväinen:

015-571 4724

Rakennussuojelulailla suojeltuun Pien-Toijolaan tehdyt kunnostussuunnitelmat hyväksyy
Museoviraston rakennushistorian osasto:

09-40501

Rakennussuojeluun liittyvissä asioissa neuvoa
Etelä-Savon ympäristökeskuksessa arkkitehti Kirsti Kovanen:

015-74 441

Opastuksesta ja esittelyistä Pien-Toijolassa vastaa Ristiina-seuran Niilo Pulkkinen:

015-661 193

Etelä-Savon ympäristökeskus toteutti vuosien 1998–2004 kunnostuksen.

Rakennustöitä veti rakennusmestari Oiva Turunen:

015-74 441

Kirvesmiehinä toimivat mm. Risto Martikainen ja Risto Hänninen Mikkelistä ja Jari Laitiainen Ristiinasta

Vuosien 1998–2004 korjauksen suunnitelmat laati rakennuskonservaattori Maria Luostarinen.

015-3211331

Museoviraston puolesta hanketta valvoi rakennuskonservaattori Olli Cavén.

09-4050 9440

Kesällä 2004 esineistön huolsi ja huolto-ohjeet laati konservaattori Marja-Liisa Halonen:

09-344 5863

Elämästä Pien-Toijolassa ennen ja nyt tietää parhaiten Maija Toijonen:

015-416 103

Tilan käytännön töistä vastaa Jarmo Toijonen:

015-416 103

Tämän huoltokirjan laati arkkitehti Marko Huttunen Arkkitehtitoimisto Livadystä.

050-530 6300

Arkkitehtitoimisto Livady suunnitteli ja toteutti Piianaitan kunnostuksen 2001.

Kallion Savo-seura (arkkitehdit Netta Böök, Katja Savolainen ja Marko Huttunen) järjesti arkkitehti-opiskelijoiden korjausleirit Pien-Toijolassa vuosina 2002 ja 2003.

Livady yhteistyössä Kallion Savo-seuran kanssa toimittaa syksyllä 2004 julkaisun Pien-Toijolasta.

Kallion Savo-seuran jäsenet tavoittaa Arkkitehtitoimisto Livadyn kautta:

09-348 70501

Liitteet

Osaksi tätä hoitosuunnitelmaa tulee liittää seuraavat niteet, jotka on jaettu viiteen osioon:

Pien-Toijola Keijo kääriäisen kuvaamana 1960–70-lukujen vaihteessa (toijonen)

A. Suunnitelmat

Tämä osio sisältää Pien-Toijolasta tähän mennessä laaditut suunnitelmat. Uudet suunnitelmat liitetään mukaan sitä mukaa kun niitä tuotetaan.

-Maria Luostarisen Malkakattojen kunnostussuunnitelma
8.6.1998

-Maria Luostarisen Pien-Toijolasta tekemät piirustukset n:o 1-16 ja havainnepiirroksot n:o 20-35

-Maria Luostarisen Pien-Toijolan Rakennustapaselostus
18.9.2001

-Maria Luostarisen Pien-Toijolan Ikkunoiden korjauskortit
18.9.2001

-Toistaiseksi tekemätön esineistön näytteillepano-ohje

-Toistaiseksi tekemätön maalaustyöselostus

-Toistaiseksi tekemätön riskikartoitus ja pelastussuunnitelma

B. Huolto- ja kunnostusohjeiden liitteet.

Tämä osio sisältää yksityiskohtaisia ohjeita, joita ei kuitenkaan ole sovitettu erityisesti Pien-Toijolaan.

-Museoviraston korjauskortit:

kk4	huopakatto
kk8	ikkunoiden korjaus
kk14	tulisijat
kk16	hirsitalon rungon korjaus
kk18	pinkopahvi
kk19	pärekatto
kk22	kalkkirappaus
kk23	kalkkimaali

-Suomen museoliiton julkaisuja nro 27: Rakennuskonservointi

C. Työraportit

- Kallion Savo-seuran (Böök, Huttunen, Savolainen) laatima raportti: Pien-Toijolan korjausleirit 2002-2003
- Marja-Liisa Halosen raportti "Pien-Toijolan talomuseon esineiden huolto/konservointi, kesä 2004"
- Livadyn raportti Piianaitan korjauksesta vuodelta 2001
- Vuosien 2001-2004 työmaapäiväkirjat sekä tulevat työmaapäiväkirjat

D. Jatkuvasti päivitettävät rekisterit

- Vielä tekemätön rakennusten korjausrekisteri (tehtävä pikaisesti; Maria Luostarisella parhaat pohjatiedot)
- Vielä tekemätön kattava ja päivitetty esineluettelo (tehtävä pikaisesti; Marja-Liisa Halosella parhaat pohjatiedot)

E. Pien-Toijolaa yleisesti käsittelevät opukset

- Livadyn (Böök, Savolainen) Pien-Toijolasta syksyllä 2004 laatima julkaisu
- Alfred Kolehmainen kirja "Suomalainen Talonpoikaistalo", Otava 1979
- Museovirastosta saatavat tutkimukset, muistiot ja lausunnot: Toini Niemimaa (v. 1938), Maire Heikkinen ja Heikki Hänninen (14.5.1987), Olli Cavén (29.11.1995), Ilkka Nordberg (v. 1995)

Museon ylläpito

MUSEON HALTIJAN VASTUU

Pien-Toijola kuuluu maamme kymmenen tärkeimmän alkuperäisellä paikallaan säilyneen talonpoikaisen rakentamisen muistomerkin joukkoon. Kokonaisuuden säilyttäminen tuleville sukupolville asettaa Ristiinan kunnalle mielenkiintoisen, rikastuttavan ja vaikean haasteen.

On tärkeää, että Pien-Toijolan ylläpidosta vastuussa oleva kunnan virkamies tuntee tilan historian ja nykytilan ja löytää tarvittaessa rakennusten kunnostuksessa ja esineistön ylläpidossa tarvittavat ammattilaiset niin suunnitteluun, valvontaan kuin toteutukseenkin. Olennaista on saada aikaan jatkuvuutta sekä huoltotoimien suunnitteluun ja toteutukseen että talomuseon korjaukseen. Tällöin tekijöiden ammattitaito ja talomuseon tuntemus jatkuvasti kasvavat: museo tulee heille omaksi.

Pien-Toijola Keijo Kääriäisen kuvaamana 1960–70-lukujen vaihteessa (toijonen)

JATKUVAN HUOLLON PERIAATE

Vuosina 1998-2004 tehdyn, valtaosaltaan korkeatasoisen pelastusoperaation jälkeen Pien-Toijolassa tulee kauttaaltaan keskittyä yksittäisten kunnostuskohteiden lisäksi laadukkaaseen ja jatkuvaan huoltoon. Vuosittain suoritetuilla tarkastus-, kunnostus- ja huoltotoimilla eli museon hyvällä pidolla Pien-Toijolassa vältytään tulevaisuudessa raskaalta restaurointityöltä. Museokohteessa jatkuva huolto on ainoa tapa säilyttää alkuperäisiä osia, sillä harvoin tehtävät kertakunnostukset johtavat rakennusten aitouden menettämiseen.

Rakennusten osalta jatkuvaa ylläpitoa vaativat työt ovat vesikattojen huolto, rakennusten lähiympäristön hoitaminen, ikkunoiden huolto ja hirsikehikkojen kengitykset. Myös esineistön ja sisustuksen säilyminen edellyttää vuosittaisia huoltotoimia.

Urho Harmonen solmii särentäaidan vitsasta. (kss)

1.

2.

RESURSSIT JA STRATEGIA

Ristiinan kunnan tulee laatia Pien-Toijolalle oma kunnossapitotöiden strategiansa, jossa määritellään Ristiinan kunnan resurssit ja talomuseon hyvän pidon vaatimukset. Ristiinan kunta voisi esimerkiksi tehdä monivuotiseen yhteistyöhön tähtäävän sopimuksen kirvestyöt hallitsevan rakennuskonservaattorin tai perinnerakentamiseen erikoistuneen mestarikirvesmiehen kanssa. Tällainen ammattilainen palkattaisiin vuosittain pariin viikoksi käynnistämään kengitystyömaa tai muu työkohde ja antamaan samalla koulutusta paikkakunnan omille kirvesmiehille. Näin saataisiin rakennukset kengitettyä, katot pidettyä kunnossa, aidat pantua ja ikkunat huollettua, eikä tarvittaisi raskaita kertakunnostuksia.

Jyväskylän kaupunginmuseo ylläpitää Hankasalmella Pien-Toijolan kaltaista Pienmäen talomuseota. Museon ylläpitokustannukset olivat vuonna 2003 n. 15 000,00 euroa (brutto). Museosta vastaavan virkamiehen mukaan summa riittää nipin napin museon pyörittämiseen. Museon ylläpitoon käytettävä rahamäärä on suurin piirtein sama myös Karjalaisen Kulttuurin Edistämissäätiön omistamassa Murtovaaran talomuseossa.

Pienmäessä on kirvestöissä vuosittain puolentoista kuukauden ajan kaksi kirves miestä, joista toinen on saanut rakennuskonservaattorin koulutuksen ja pystyy näin ollen vastaamaan myös korjausten suunnittelusta ja dokumentoinnista. Ylläpitokustannukset sisältävät lisäksi museo-oppaan palkan ja tarvittavat materiaalit. Varat eivät riitä laajamittaiseen restaurointityöhön, mutta jatkuvalla huollolla niiden ei tarvitsekaan riittää.

1. Pien-Toijolan lapioita (halonen)
2. Nahka-aitta (kss)
3. Talli vuonna 1938 (mv)

3.

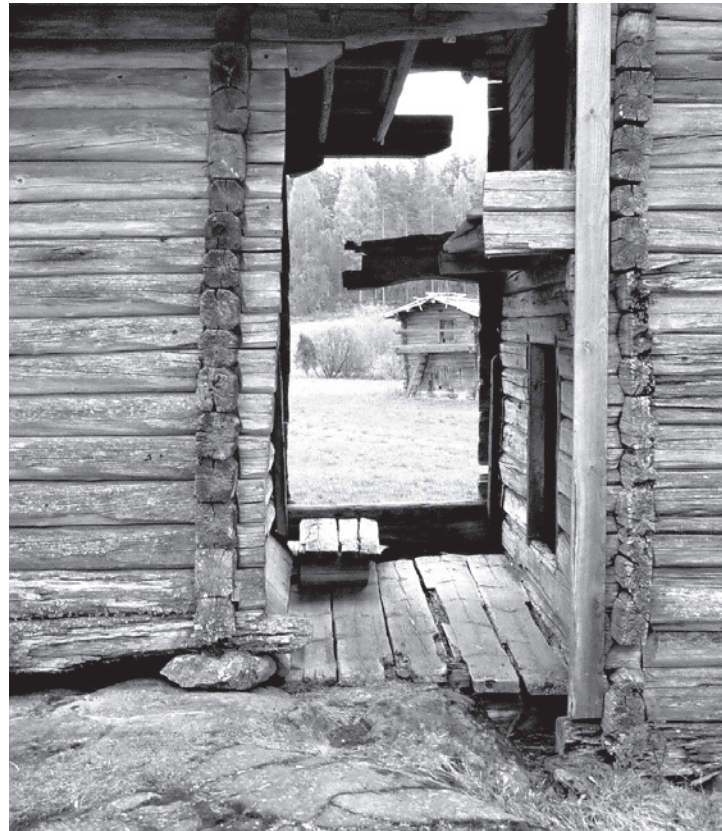
KOKONAISUUS JA YKSITYISKOHDAT

Talomuseon kokonaisuuden säilyminen on ensiarvoisen tärkeää. Rakennusryhmä kertoo paitsi Pien-Toijolan tilan rakenteesta ja toiminnasta myös laajemmin suomalaisen kylämiljöön kehittymisestä. Talomuseota tulisikin kehittää suuntaan, jossa alkuperäisen tilanteen ymmärtäminen on museovieraalle helpompaa: Miten pihat ovat rajautuneet, mistä tie on kulkenut, ja miten taloa on eletty.

1.

Myös yksityiskohtien varjelu on tärkeää: Mikäli talomuseon esineet tai rakennusten erityispiirteet korjausten, haristumisen, kulumisen tai lahoamisen myötä katoavat, katoaa myös suuri osa talomuseon viehättävyyttä ja tieteellistä arvoa. Tämä tehtävä on ensimmäistä hankalampi. Joitakin detaljeja on jo lahonnut kokonaan pois, tai ne on kunnostusten yhteydessä poistettu, mikä on tehnyt jäljelle jääneet osat käsittämättömiksi. Paikoin onkin vaikea tietää, ovatko jäljelle jääneet rippeet

2.

koristeita, vai onko ulokkeilla, aukoilla ja orsilla ollut joku tarkoitus.

Museovieraan kokemusta Pien-Toijolan tilan elämästä voisi rakennusten ja esineistön ylläpidon lisäksi vahvistaa ainakin maisemanhoidolla ja aitojen palauttamisella. Myös pienemmillä vivahteilla, kuten tuvan ikkunalla kukkivalla pelakuulla voidaan kertoa talossa eletystä elämästä.

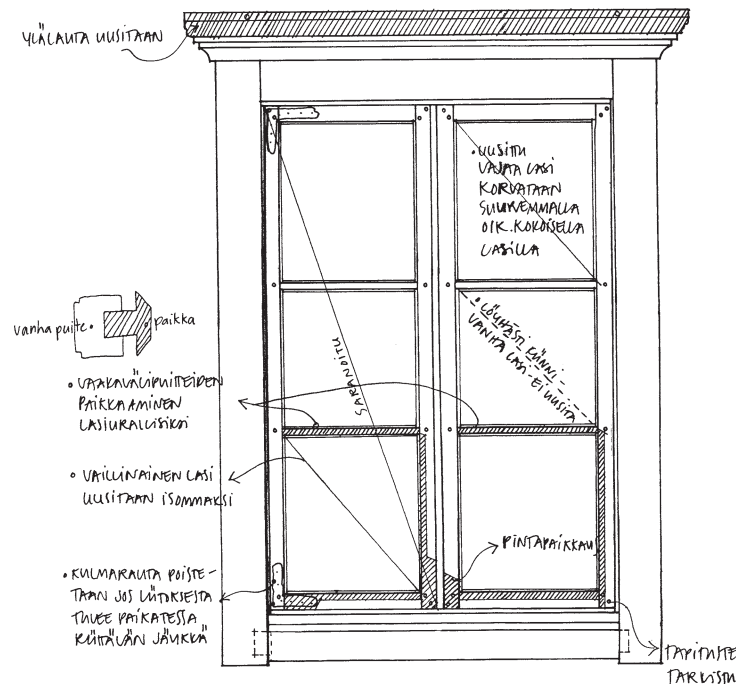
1. Tallin konsolin paikkausta kesällä 2003. Paikkapala muotoiltiin jäljellä olleen konsolin mukaisesti vaikka konsoli joskus on ollutkin pidempi. (kss)
2. Mikä on ollut Humala-aitan pelkan ulokkeen merkitys ja kuinka korjata Vaateaitan osittain hävinnyt luhti? (kss)
3. Kannessa olevan Pien-Toijolan taloryhmän ilme on erilainen kuin nykyisen museon. (kss)

3.

KORJAUSTÖIDEN SUUNNITTELU

Kunnostusten lopputulokset riippuvat suuresti niiden suunnittelijan kyvystä välittää kirvesmiehille ja työnjohtajille työn päämäärät. Hyväkään kirvesmies ei aina jaksanut tutkia alkuperäistä tekotapaa riittävän huolella, sillä vaakakupissa painaa myös työn sujuva tekeminen ja valmiiksi saaminen. Siksi tarvitaan museorakennusten kunnostuksesta kokemusta ja koulutusta saanut suunnittelija huolehtimaan yksityiskohdista ja vaatimaan niiden tarkkaa toteuttamista.

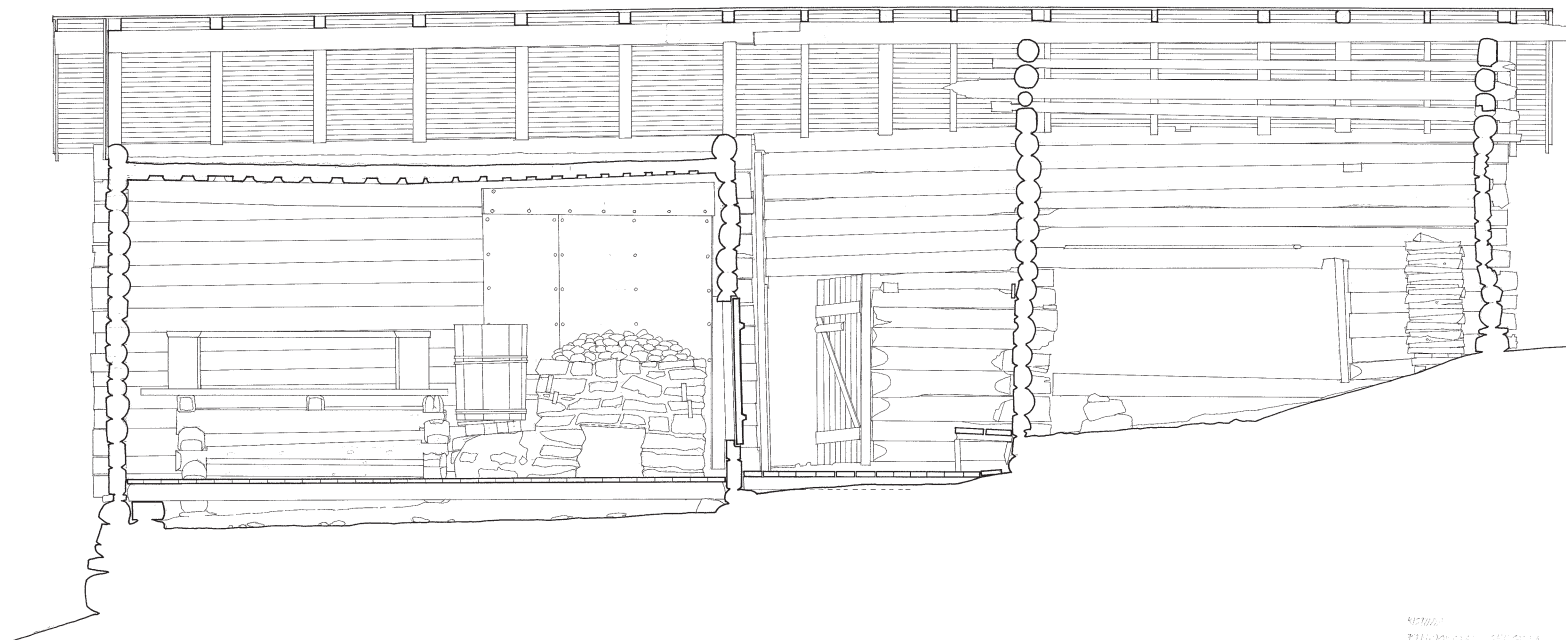

Suunnittelutyössä voidaan erottaa viisi työvaihetta:

1. Ennen töiden aloittamista työn suunnittelija tutkii ja dokumentoi kohteen huolellisesti mittaamalla ja valokuvaamalla.
2. Sitten suunnittelija laatii työsuunnitelman.
3. Tämän jälkeen suunnittelija käy työsuunnitelman läpi kirvesmiesten kanssa paikan päällä.
4. Kunnostustyön aikana suunnittelija valvoo, että työ tulee suoritettua sovitulla tavalla.
5. Lopuksi suunnittelija kokoaa hankkeen aikana tuottamastaan materiaalista raportin, josta käy ilmi alkutilanne, tehty työ, käytetyt materiaalit ja menetelmät, tekijät ja lopputulos. Raportista ja työmaapöytäkirjasta tehdään liitteet tähän hoitosuunnitelmaan. Lisäksi suunnittelija merkitsee työn tulokset myös Pien-Toijolan korjausrekisteriin.

1. Ote Maria Luostarisen Pien-Toijolan ikkunoiden korjauskorteista (18.9.2001).
2. Nathalie Pozzi piirtää mittauskuva Hevostallista v. 2003. (kss)
3. Arkkitehti Markku Mattilan mittauskuva Saunasta v. 2002.

2.

3.

KORJAUSREKISTERI

Ristiinan kunnan tulee museon haltijana ylläpitää päivitettävää rekisteriä, josta voidaan nähdä, mitkä museon osista ovat aitoja historiallisia dokumentteja ja mitkä myöhempiä muutoksia, lisäyksiä tai korjauksia.

Töiden suunnittelijan tehtäviin kuuluu rekisterin täydentäminen aina korjaustyörupeaman päätteeksi. Rekisterissä on selvitys jokaisen museoon kuuluvan rakennuksen korjaushistoriasta: siitä, milloin korjaus on tehty, kuka sen teki, mitkä osat uusittiin ja miten.

Rekisteriin liitetään myös kohde- ja päivämäärätiedoilla varustetut valokuvat tai tarvittaessa mittaustulokset niistä vaurioista, joiden etenemistä seurataan. Tällaisia hitaasti eteneviä vaurioita löytyy esimerkiksi Humala-aitan alimmista hirsistä.

1.

2.

3.

Pien-Toijolan talomuseo koostuu kolmenlaisista osista:
alkuperäisistä, rekonstruktioista ja apurankenteista.

Alkuperäisiä ovat ne kokonaisuuden osat, jotka ovat peräisin ajalta ennen talomuseon perustamista. Tällaisia ovat esimerkiksi päärakennuksen hirsirunko, nahka-aitan kiinteä sänky ja talomuseon koko esineistö. Alkuperäisiin osiin kuuluu myös vanhan savutuvan lastulevysisustus, joka kertoo 70-luvun kesävieraskulttuurista. Vain alkuperäiset osat ovat tieteellisesti arvokkaita, ja talomuseon mielekkyys perustuu näiden aitojen osien säilyttämiseen aitoina.

1. Humala-aitta v.1938. (mv)
2. Humala-aitta v. 2002.
Roiskevesi aiheuttaa alimpaan hirteen hitaasti efenevää vauriota. (kss)
3. Nahka-aitan sängyn rakenteita. (kss)
4. Kesävieraille sisustettua Savutupaa. (kss)

4.

Rekonstruktioita ovat vanhan mallin mukaan tehdyt osat, jotka ovat korvanneet aidon osan. Tyypillisesti näitä ovat vesikatot ja kengityksissä vaihdetut hirret.

Paitsi esineitä ja rakennuksia museo säilöo myös korjaus- ja rakentamistapaa, -osaamista ja -kulttuuria. Tästä syystä rekonstruktioit ovat mielekkäitä vain, jos ne tehdään tarkkaan vanhan rakenteen materiaaleja, muotoja ja tekotapaa noudattaen. Uuden osan tulee siis olla vanhan tarkka kopio. Rekonstruktioit ovat erittäin tärkeitä perinteisen rakennustavan koulutustilaisuuksia, ja niissä tulee aina olla alan mestari ohjaamassa. Ennen rekonstruktion tekemistä tulee kohde dokumentoida tarkasti, jotta tieto alkuperäisestä tilanteesta säilyy.

Rekonstruktioita ovat myös lavasteet, jotka on tehty talomuseon aikana korvaamaan kokonaan hävinnyt rakenne. Pien-Toijolassa lavasteita ovat mm. aidat ja mahdollisesti myöhemmin rakennettavat verkkovajat yms. Lavasteiden tarkoitus on antaa museovieraalle mahdollisimman ehjä kokemus ajalta, jolloin taloa vielä elettiin. Myös lavasteiden rakentaminen on tärkeä koulutustapahtuma.

1.

2.

3.

Apurakenteiden tehtävänä on suojata niitä alkuperäisiä rakenteita, joita ei huonosta kunnostaan huolimatta haluta tai voida uusida joko museaalisista syistä, tai siksi että uusimiseen ei ole varaa, tai siksi että rakenne on jo korjauskelvoton, mutta sen lopullista tuhoutumista halutaan lykätä. Tällaisia apurakenteita ovat nykyaikaiset katteet ja esimerkiksi kala- ja liha-aitan tukiseinä. Apurakenteet ovat luontevasti oman aikansa rakennustekniikkaa, eikä niitä tule lavastaa osaksi alkuperäistä rakennetta, mutta ne eivät myöskään saa erottua liikaa. Apurakenteita ovat myös sellaiset museon aikana tehdyt korjaukset, joissa alkuperäinen muoto tai tekniikka ei ole tyydyttävästi säilynyt.

4.

5.

1. Savutuvan kengitystä ja uusittua etupermantoa (kss)
2. Ukonaitan nykyinen kuisti on rekonstruktio. (kss)
3. Pien-Toijolan Verkkokoppelit vuonna 1938. (mv)
- 4., 5. Liha- ja kala-aitassa on paljon apurakenteita: sadevesikouru, följarit, tukiseinä ja alustukki. (kss)

PUUTAVARAN VARASTOINTI

Talomuseon kavinavettaa on käytetty korjaustyössä tarvittavan puutavaran varastointiin. Ainakin lyhyellä aikavälillä ratkaisu on ollut toimiva; maasta irti pinotut tukit ovat säilyneet vauriotta. Navetan maalattialle valuu kuitenkin jonkin verran vettä kalliota pitkin. Veden johtamista ulos navetasta pitää tutkia, ja navettaan tulee palauttaa puinen tuuletushormi, joka on välipohjan ja vesikaton kunnostusten yhteydessä jätetty tekemättä (ks. “Korjaustöitä”).

Navetassa tulee aina olla varastossa Maria Luostarisen Rakennustapaselostuksen (18.9.2001) mukaisesti hankittua puutavaraa: tukkeja, malkoja, hirssiä ja lautoja asianmukaisilla telineillä.

Laadukkaampaa puutavaraa (sydänpuuvaltaista,

suorasyistä, oksatonta mäntyä) varastoidaan esim. kolmen tuuman läpi- tai ristiinsahattuina lankkuina käytettäväksi myöhemmin ikkunoiden, ovien ja muiden arvokkaampien rakennusosien kunnostukseen. Tällaisen hienomman puutavaran varastointiin soveltuvan tilan voisi rakentaa esimerkiksi kanitallin kyljestä puretun autovajan tilalle.

Myös vanhoja rakennusosia varastoidaan niitä varten tehdyille telineille ja hyllyille sekä navettaan että navetan vintille

1.

2.

osaksi näyttelyä. Tällaisia osia ovat esimerkiksi uusinnan yhteydessä poistetut salvokset tai muut dokumenttiarvoa omaavat rakennusosat. Navettaan varastoitavat osat eivät saa sisältää tuhohyönteisiä.

Kaikki osat varustetaan hyvin kiinnitetyllä kortilla, josta käy ilmi, mistä on kyse: Mikä osa, mistä, syy poistoon, syy talteenottoon, kuka laittoi talteen ja milloin.

1. Kanitallin kyljessä olleen, puretun autovajan paikalle voisi rakentaa puutavara varaston. (toijonen)
2. Malkoja Pien-Toijolassa tarvitaan paljon. (kss)
3. Navetan vintin näyttelyesineitä (kss)

huoltotoimia

Pihapiirin hoito, vesikattojen uusimiset, hirsikehikoiden kengitykset ja ikkunoiden kunnostukset ovat perinteiseen puurakentamiseen kiinteästi kuuluvia, omalla syklillään toistuvia huoltotöitä. Näiden lisäksi säännöllistä huoltoa ja uusimista vaativat taivasalla olevat puurakenteet kuten pihapenkit, kaivonkannet ja aidat. Kaikkia näitä toimia varten tulee Pien-Toijolan omasta varastosta löytyä tarvittava oikeaoppisesti kaadettu, käsitelty ja varastoitu puutavara (ks. luku “Puutavaran varastointi”).

Tällä aukeamalla on lueteltu pihapiirin ja rakennusten huoltotoimenpiteet, joista annetaan tarkempi selostus seuraavilla sivuilla. Esineistön ja interiöörien huolto on käsitelty hoitosuunnitelman osassa “Esineistö”.

Päärakennuksen painopuiden kiinnityksiä kesällä 2004 (kss)

Pihapiiri huolletaan pariin otteeseen joka vuosi

- puhdistus
- kasvillisuuden hoito
- penkkien siirto

Pihapiirin rakenteet tarkistetaan kerran vuodessa

- pihapenkit
- kaivonkansi
- aidat
- talotikkaat
- kulkusillat
- savutuvan eduspermanto
- antenni- ja viiritolppa
- savutuvan vellikello

Vesikatteet huolletaan syksyisin

Malkakatteen syyshuolto

1. katteen puhdistus
2. katteen tarkistus
3. Ukonaitan räystäään tarkistus

Pärekatteen syyshuolto

1. katteen puhdistus
2. katteen tarkistus
3. kourun puhdistus, tarkistus ja huolto

Huopakatteen syyshuolto

1. katteen puhdistus
2. katteen tarkistus

Ikkunat tarkistetaan parittomina vuosina

eli vuosina 2005, 2007, 2009...

Hirsirungot tarkistetaan viiden vuoden välein

eli vuosina 2005, 2010, 2015...

Viiden vuoden välein tarkistetaan myös

- päärakennuksen ulkovuorilaudoitus
- kaikki kuistit
- huussin ja maalikopin rakenteet

Marko Huttunen mitoittaa kurkihirttä, Katja Savolainen veistää lammuskaidetta ja Netta Böök valmistaa vitsasta. (kss)

PIHAPIIRI

Pihapiirin hoito

Talomuseon pihapiiri ja lähiympäristö puhdistetaan jätteistä joka kevät ennen museon avaamista.

Pien-Toijolaan otetaan museon aukioloajaksi lampaita huolehtimaan vesakontorjunnasta ja ruohonleikkauksesta. Lampaat vuokrataan paikalliselta maatalousyrittäjältä. Lampaiden omistajan ohjeiden mukaisesti lampaille joko aidataan vaihtuva alue tai niitä pidetään siirrettävässä lieassa. Pari-kolme lammasta riittää pitämään museoalueen kasvuston kurissa. Hyvä vaihtoehto lampaille on kaksi lieassa pidettävää vuohipukkia. Eläimet siistivät ympäristön tarkasti turpatyönä ja säästävät näin ylläpitomenoissa. Lisäksi kotieläimet ovat luonteva osa talomuseota.

Mikäli kotieläinten saaminen museoalueelle osoittautuu mahdottomaksi, leikataan heinä siimaleikkurilla pari kertaa kesässä. Leikattua heinää ei jätetä lannoittamaan ja nostamaan maata, vaan se haravoidaan pihoilta pois. Erityistä huomiota tulee kiinnittää rakennusten ja rakenteiden vieruksien pysymiseen puhtaana ilmankiertoa estävästä korkeasta heinästä ja vesoista.

Juuri- ja lehtipaineen takia ei alle kymmenen metrin etäisyydellä museorakennuksista saa kasvaa puita eikä pensaita. Poikkeuksina voidaan hyväksyä Saunan kaakkoiskulmalla kasvava vanha koivu (joka tulee kuitenkin kaataa ennen kuin se kaatuu), Piianaitan itäpuolella olevat katajat sekä Päärakennuksen kuistin vieressä kasvava syreeni. Syreenin vesat ja alaoksat on kuitenkin syötettävä lampaille tai leikattava kerran vuodessa.

Päärakennuksen etupihalle kuuluu kaksi penkkiä. Penkit varastoidaan syksyllä navetan vintille, josta ne taas keväällä museon avaamisen yhteydessä noudetaan.

Museo-oppaan tehtävät

Varsinaisten oppaan tehtävien lisäksi museo-opas hoitaa pihapiirin mahdollisen lisäsiistimisen (purkat, filmirullat jne.) ja eläimet sekä huoltaa huussin.

Lukitseminen

Talomuseon kaikki rakennukset, joissa säilytetään esineistöä, tulee lukita. Rakennusten tulee olla lukossa aina, kun museoalueella ei ole valvontaa.

1. Lampaita Pien-Toijolassa vuonna 1979. Pihapiiriin on tunkeutunut koivu. (toijonen, Veijo A. Laine?)
2. (kss)

2.

PIHAPIIRIÄ TÄYDENTÄVÄT RAKENTEET

Pihapenkit

Alkuperäiset pihapenkit on varastoitu navettaan. Ne tulee varustaa luvussa “Puutavaran varastointi” mainituilla korteilla.

Vanhat pihapenkit olivat kesällä 2004 pahoin vaurioituneet, mutta ne pystyttiin vielä mittaamaan. Uudet penkit veistetään viereisen mittauspiirustuksen mukaisesti. Materiaalina käytetään oksatonta tai lähes oksatonta (vain terveitä oksia), tiivissistä kuusta.

Laadukkaasta puutavarasta taiten tehty pihapenkki kestää hyvällä pidolla vuosikymmeniä.

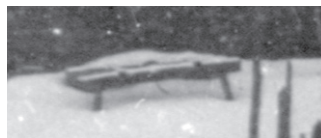
Penkkien sijoitusta pihalla voi vaihdella tarpeen mukaan.

1.

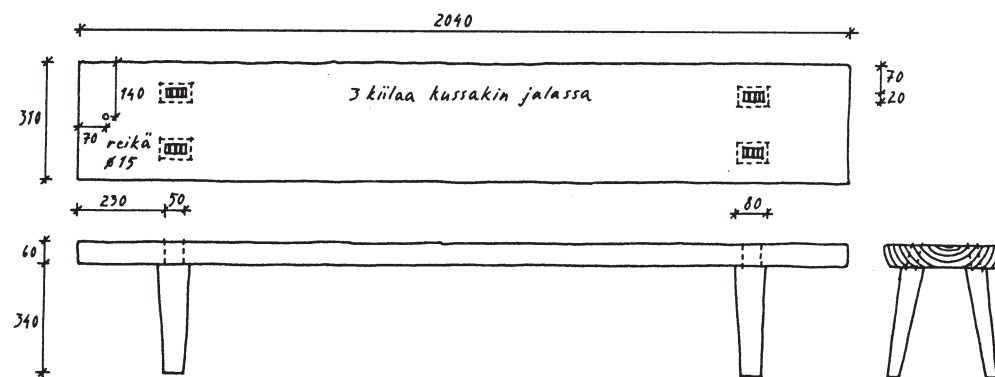
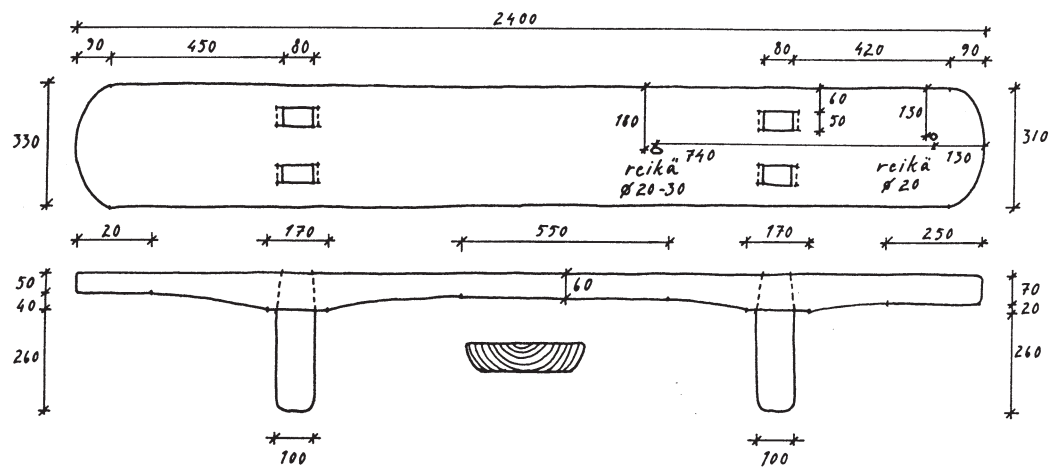

2.

3.

1. Pihapenkit kesällä 2004 (kss)
2. Pihapenkki 1970-luvulla (toijonen)
3. Ennen sotia otetussa kuvassa näkyy vinojalkainen penkki. (toijonen)
4. Penkit uusitaan mittauspiirustuksen pohjalta. (livady)

1.

2.

Aidat

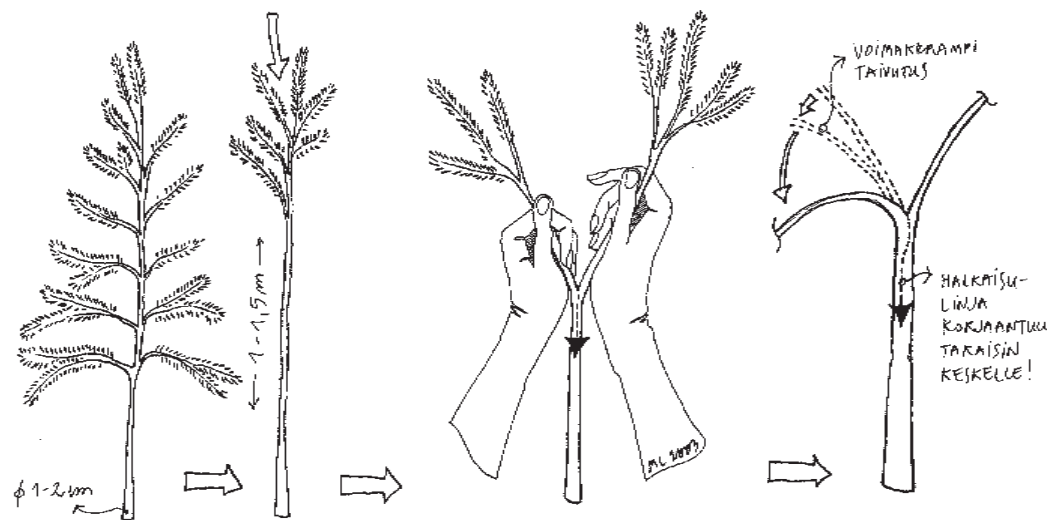
Tätä kirjoitettaessa aitojen palauttaminen pihapiiriin on vielä kesken (ks. työohjeet: "Aidat").

Aitojen kunto tarkistetaan joka vuosi, ja niitä huolletaan tarpeen mukaan osia vaihtamalla ja uusia vinotukia asentamalla. Heinä pidetään aitojen vierustoilla matalana.

Aidat ovat kaikki pitkäjuoksuisia, ja ne on tehty pyöreistä, halkaisemattomista riu'uksista. Aitoja on kolmea eri tyyppiä, ja niiden teko-ohjeet löytyvät Maria Luostarisen Rakennustapaselostuksesta (18.09. 2001) ja Maria Luostarisen piirustuksesta nro 15 "Aita".

Yksityiskohtainen selostus kivijalustallisen, pitkäjuoksuisen särentäaidan tekemisestä löytyy raportista "Pien-Toijolan korjausleirit 2002-03".

1. Särentäaitaa Pien-Toijolassa ennen vuotta 1939 (toijonen)
2. Särentäaidan rekonstruktio tekeillä vuonna 2003 (kss)
3. Maria Luostarisen piirustus vitsaksen valmistuksesta löytyy Kallion Savo-seuran raportista "Pien-Toijolan korjausleirit 2002-03".
4. Urho Harmonen hallitsee aidan panon. (kss)

3.

4.

Kaivonkansi

Vanhojen valokuvien ja haastattelujen perusteella näyttää siltä, ettei Pien-Toijolan kaivoissa ole ollut vinssiä ainakaan 1930-luvun jälkeen. Valurautaisia käsipumppuja sen sijaan käytettiin.

Saunan kaivon kansi on uusittu viimeksi 1970-80-lukujen vaihteessa, jolloin lahonneen kannen läpi tippui kaivoon lehmä. Nuoresta iästään huolimatta nykyistä kantta voidaan pitää alkuperäisenä rakenteena, ja tulevat rekonstruktiot toteutetaan nykyisestä kaivonkannesta tehdyn mittauspiirustuksen mukaisina.

Kesällä 2004 kaivonkansi oli vaarallisen laho, ja se tulisi uusita mitä pikimmin. Tästä voidaan päätellä kannen uusimissykliksi parikymmentä vuotta.

1.

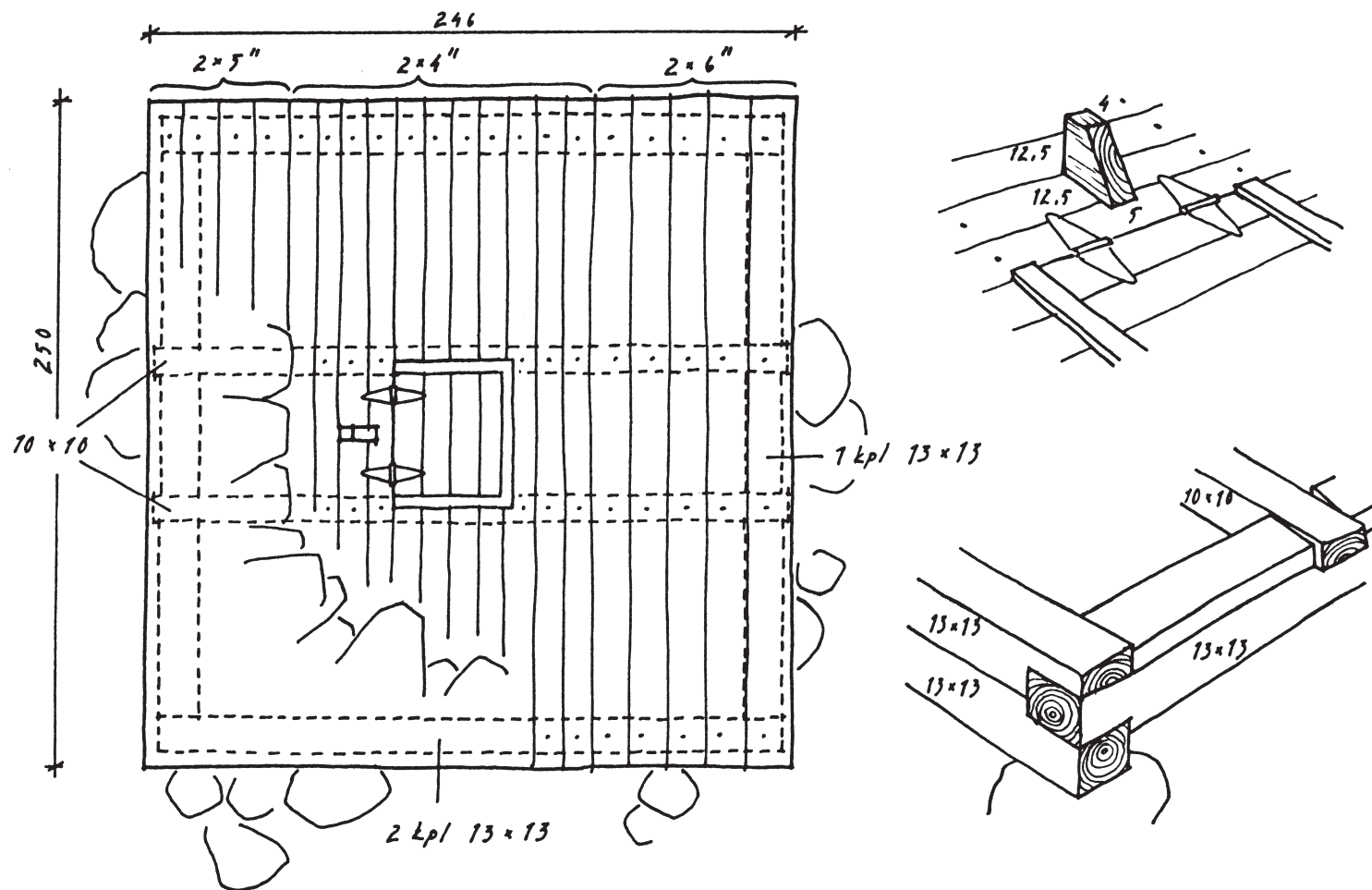

2.

1. Pien-Toijolan kaivoja 1960-luvulla (toijonen)

2. Saunan kaivo kesällä 2004 (kss)

3. Saunan kaivon kansi uusitaan mittauspiirustuksen mukaan. Kuvassa mitat on muutoin annettu sentteinä mutta kansilankkujen mitat tuumina. (livady)

Muut pihapiirin rakenteet

Maria Luostarinen on laatinut talotikkaista havainnepiirroksen (nro 24a, ei merkitty piirustusluetteloon). Kulkusilloista on piirustukset nro 11 “talli, putka-aita ja halkoliiteri” ja nro 26 “Navetta: Kulkusilta ylisille”. Sadevesikouruista ja savutuvan ulko-oven eduspermannosta on piirros piirustuksessa nro 7 “Liha- ja kala-aita: suojalautoitus”. Muita pihapiiristä löytyviä, vuosittain tarkastettavia rakenteita ovat savutuvan vellikello, antennitolppa ja viiritanko.

1.

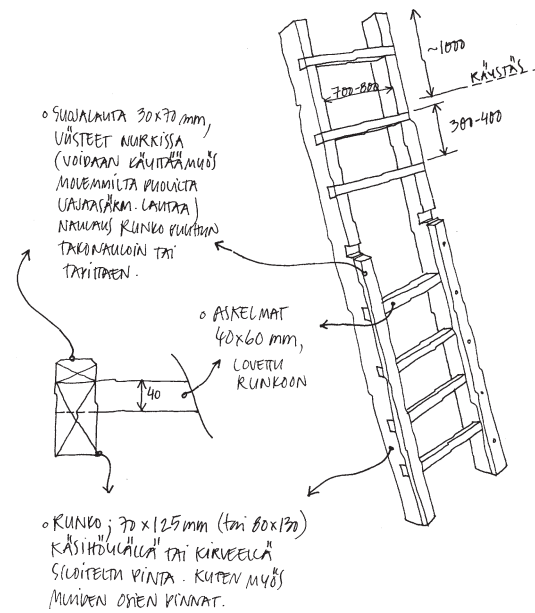

2.

3.

4.

5.

1. Pien-Toijolan vanha vellikello (kss)
2. Navetan uusittu silta (kss)
3. Savutuvan uusittu eduspermanto ja sadekouru, jonka kannakkeissa on myös vanhoja osia. (kss)
4. Maria Luostarisen piirustus talotikkaista löytyy havainnepiirroksista nro 24a
5. Talotikkaat 1950-luvulla (toijonen)

VESIKATOT

Yleisesti

Talomuseon kaikki vesikatot tarkastetaan ja puhdistetaan joka syksy lehtien putoamisen jälkeen. Tarkastus ja puhdistus suoritetaan tapauskohtaisesti joko maasta käsin tai henkilönostimelta. Apuna voi käyttää teleskooppivartista harjaa tai esimerkiksi moottoroitua lehtipuhallinta. Puhdistamista varten ei pidä kiivetä katolle; katteiden päällä käveleminen aiheuttaa helposti vaurioita, jotka lyhentävät katteiden elinkaarta. Liukkaalla katolla käveleminen on myös vaarallista. Vesikatteiden alapuoliset rakenteet tarkastetaan mahdollisten vuotojen paikallistamiseksi joka kevät lumen sulamisen aikaan.

Vuotamaton vesikate ja tuulettuva alapohja ovat kehikoiden pitkän iän tärkeimmät edellytykset. Liian myöhään uusittu katto johtaa väistämättä kalliisti korjattaviin vaurioihin alapuolisissa rakenteissa.

1. Lähes kaikki katot Pien-Toijolassa ovat olleet malkakat-
toja. (toijonen)
2. Navetan kolmiorimahuopakatetta (kss)

2.

Huopakatteen syyshuolto

Huopakatot puhdistetaan vuosittain roskista. Pien-Toijolan navetan katon harjaaminen on hankalaa ilman vesikatolle kiipeämistä. Liikkumista katolla tulisi kuitenkin välttää helteellä huovan pehmeiden ja pakkasella huovan haurauden takia. Kun navetan läheisyydessä olevat puut on hävitetty, ei katolle juurikaan pääse kerääntymään roskaa.

Huopakatteiden vuodot näkyvät aluslaudoituksessa alapinnan kostumina. Huopakatteet paikataan Museoviraston korjauskortin kk 4 “Huopakaton korjaus” mukaisesti.

Navetan kätteeseen käytetty tuote on Lemminkäisen hienosirotehuopa Pikipoika Supra 7 (Kerabit 7). Muiden huopakatteiden huopa on Lemminkäisen Kerabit 10+.

Huopakatteen uusiminen

Pien-Toijolan navetan huopakatto on tyypiltään kolmiorimahuopakatto. Muut huopakatot (maalikoppi, savusauna, huussi ja halkoliiteri) ovat tiivissaumahuopakattoja. Tekotavasta, lehtipaineesta ja tuuliolosuhteista riippuen huopakatteet kestävät 20-40 vuotta. Mikäli katteet eivät ole vaurioituneet alustan liikkumisen, katolla kävelyn, voimakkaan tuulen tai sammaleen muodostumisen vuoksi, vanhenee huopa lopulta luonnollisesti suojaavan pintasirotteen varistessa pois. Huopakatteet tulee uusia ennen kuin puurakenteisiin on ehtinyt tulla lahovaurioita. Suorana säilynyttä vanhaa katetta ei tarvitse poistaa uuden alta. Huopakatteet uusitaan Museoviraston korjauskortin kk 4 “Huopakaton korjaus” mukaisesti.

Pärekatteen syyshuolto

Vuosittain poistetaan neulaset, lehdet ja mahdolliset muut jätteet katoilta harjaamalla. Näin estetään katteen käyttöikää lyhentävä jäkälän ja sammaleen muodostuminen.

Puhdistuksen yhteydessä savutuvan vesikourun tyhjennetään lietteestä. Myös vesikourun kiinnikkeet tarkistetaan ja tarvittaessa korjataan. Puhdistuksen jälkeen vesikourun annetaan kuivua ja se tervataan.

Mikäli katteeseen on muodostunut yksittäinen vuotokohta, paikataan se Museoviraston korjauskortin kk 19 mukaisesti.

1.

Pärekatteen uusiminen

2.

3.

Pärekatteet uusitaan keskimääriin 15-20 vuoden välein. Vuotava katto johtaa alusruoteiden ja vuoliaisten lahovaurioihin. Pärekatteet tehdään kolmikerroksisina, ja päreiden raaka-aineeksi valitaan korkealaatuista kuusta, joka imee mäntyä huonommin vettä itseensä ja siten haristuu katolla hitaammin (nykyiset päreet ovat melko huonolaatuista mäntyä). Pien-Toijolan pärekatoissa ei juuri ole erikoispiirteitä, joten niitä uusivalle riittää ohjeeksi vanhan katon huolellinen tutkiminen ja dokumentointi sekä Museoviraston korjauskortti n:o 19 ”Pärekatto”.

Yksityiskohtainen selostus pärekaton rakentamisesta Pien-Toijolan savutupaan löytyy ”Pien-Toijolan korjausleirit 2002-2003”-raportista (Böök, Huttunen, Savolainen).

Sadevesikouruista on piirros Maria Luostarisen piirustuksessa nro 7 ”Liha- ja kala-aitta: suojalaudoitus”.

1. Myös Liha- ja kala-aitan sadevesikouru huolletaan. (kss)
2. Savutuvan pärekattoa vuodelta 1938. Malkakaton orsien päät on jätetty ilman suojaa. (mv)
3. Savutuvan vuonna 2002 uusittua pärekattoa (kss)
4. Tereza Exnerová naulaa päreitä vuonna 2002. (kss)

Malkakatteen syyshuolto

Malkakatoilla malat toimivat uhrikerroksena ja tuohet varsinaisena katteena. Malkojen tehtävänä on ottaa vastaan lumikuormat, suojata herkkää tuohikerrosta mekaaniselta rasitukselta ja ennen kaikkea uv-säteilyn haristuttavalta vaikutukselta. Jotta auringon valo ei pääse tuohiin asti, tulee malkojen olla asetettu tiiviisti (malkojen väliin jätetään reilu sentin rako malkojen tuulettumisen varmistamiseksi). Malat myös pitävät tuohia paikoillaan.

Malkakatteet puhdistetaan vuosittain. Malkakatteissa vesi valuu katoilta alas tuohikerroksen ja lammuskaiteen välistä, ja tämä rako tulee puhdistaa huolellisesti roskista.

Mikäli puhdistuksen yhteydessä huomataan yksittäisen

malan tai painopuun vaurioituneen ennen muita, se tulee vaihtaa uuteen. Pien-Toijolan malkakattojen rakenne (lammuskaiteen ja painopuiden yhdistelmä) suosii tällaista jatkuvaa huoltoa.

Ukonaitan räystästä on katteen uusimisen yhteydessä lyhennetty, minkä seurauksena kate valutti vettä hirsikehikon nurkkaan. Ongelma korjattiin asettamalla kourumainen tuohilevy lammuskaiteen taakse. Koska Ukonaitan hirsikehikko on poikkeuksellisen hieno ja hyvin säilynyt, tulee ratkaisun vedenpitävyys tarkistaa vuosittaisen puhdistuksen yhteydessä ja tarvittaessa korjata välittömästi.

1.

2.

Malkakatteen uusiminen

Malat uusitaan keskimäärin 20-30 vuoden välein, kun taas tuohet kestävät hyvällä hoidolla satakin vuotta (tavallisemmin 60-90 vuotta). Malkojen uusimisen yhteydessä poistetaan tuohikerroksesta rapautunut aines, ja tuohitusta täydennetään tarvittaessa.

Malkakattojen tekeminen on perusteellisesti kuvattu Maria Luostarisen Malkakattojen kunnostussuunnitelmassa (08.06. 1998). Yksityiskohtainen selostus malkakaton rakentamisesta Pien-Toijolan Hevostalliin ja Piianaitaan löytyy "Pien-Toijolan korjausleirit 2002-2003"-raportista (Böök, Huttunen, Savolainen).

Malkakattoja on Pien-Toijolassa tehty viime vuosina

lukuisia, ja niinpä kunnasta löytyykin ammattitaitoisia katontekijöitä vuosiksi eteenpäin. On vain pidettävä huoli, että osaaminen siirtyy myös seuraavalle sukupolvelle.

Malkakattojen rakentamista arkkitehtipiskelijöiden korjausleireillä Pien-Toijolassa vuosina 2002-03.

1. Juureskoukkuaihoita (kss)
2. Netta Böök, Robert Eriksson ja Bernd Kellner valmistavat juureskoukkuja. (kss)
3. Katja Savolainen valvoo malkojen asettelua hevostallin katolle. (kss)
4. Tuulisen sään vuoksi Hevostallin tuohet lyötiin kiinni huopanauloilla. (kss)
5. Piianaitan räystästä (kss)

3.

4.

5.

HIRSIRAKENTEIDEN KORJAAMISEN PERIAATTEET

Yleisesti

Pien-Toijolassa hirsikehikoiden hidasta kulumista ja vaurioitumista tapahtuu roiskeveden takia (esim. Jauhoaitta), seinille viistoon satavan veden ja auringon valon yhteisvaikutuksesta (esim. Humala-aitta) sekä ylä- ja alapohjien täytteisiin kondensoituvan veden vaikutuksesta (esim. Savutupa).

Hirsien paikkapalojen ja jatkoksien määrä ei saa kasvaa häiritsevän suureksi; usein on luontevinta vaihtaa koko hirsi. Uusien hirsien materiaaliksi käytetään talvikaadettuja, suora- ja tiheäsyisiä mäntytukkeja (Liha- ja kala-aitassa kierteisiä).

Uusia hirsiiä, jatkoksia ja paikkapaloja ei käsitellä kyllästysaineilla (kyllästysaine ei ratkaise rakenteessa olevia ongelmia) eikä niitä säilytetä pintakäsittelyaineilla vanhan pinnan värisiksi, vaan uuden puun annetaan patinoitua luonnollisesti. Jo muutamassa vuodessa uusi rakennusosa harmaantuu ja sulautuu seinään (säilytetyt osat sen sijaan muuttuvat muutamassa vuodessa pysyvästi erivärisiksi kuin muu hirsirunko).

Lisää yleisperiaatteita löytyy Museoviraston korjauskortista n:o 16 "Hirsitalon rungon korjaus" ja Suomen museoliiton julkaisusta 27 "Rakennuskonservointi", luku "Puiset seinärakenteet". Edellä mainitussa julkaisussa on myös kattavasti esitelty puuta vaurioittavat hyönteiset ja lahosienet.

Korjausten suunnittelu

Hirsirunkojen kunnostustarve arvioidaan viiden vuoden välein. Tarkastuksen suorittaa hirsikehikoiden kunnostuksesta kokemusta ja koulutusta saanut suunnittelija, jolla on joko rakennuskonservaattorin tai arkkitehdin tutkinto. Suunnittelija tekee päätöksen hirren vaihtotarpeesta ja -tavasta tapauskohtaisesti.

Korjauksessa tarvittavat asiakirjat riippuvat suuresti kohteesta ja ennen kaikkea tekijöiden koulutuksesta ja kokemuksesta: Mestarikoulutuksen läpäissyt perinnekirvesmies ei tarvitse ohjausta siinä määrin kuin tavanomaisen kirvesmieskoulutuksen saanut tekijä. Missään tapauksessa korjauksen suunnittelua ei saa jättää yksin kirvesmiehen tehtäväksi.

Korjauksen suunnittelija määrittelee vaihdettavat ja paikattavat hirsiosuudet, jatkosten liitostavat, rakennuksen nostotavan ja mahdolliset vanhaa rakennetta tukevat lisärakenteet.

Varsinaisen vaurion lisäksi on aina etsittävä ongelman aiheuttaja ja tutkittava, onko se poistettavissa.

1.

1. Arkkitehti Kirsti Kovanen ja allekirjoittanut pohtivat vuonna 2001, mikä oli syynä Piianaitan lahovaurioihin, ja mitkä hirret tulisi vaihtaa. (livady)
2. Korjattu Piianaita vuonna 2002. Vuoraamattomassa ja tilkitsemättömässä rakenteessa tulee rakojen välttämiseksi arvioida erityisen huolella, paljonko uusiin hirsiiin tulee jättää kutistumisvaraa: Tuoreesta tukista veistetty hirsi laskee seinässä 4–6 cm/m, talvikaadetusta tukista seuraavana kesänä työstetty hirsi 2–3 cm/m ja ulkokuivasta tukista veistetty hirsi 0–1 cm/m. (kss)

2.

Veistojälki

Tekijän ja suunnittelijan tulee ennen työhön ryhtymistä tutkia huolellisesti alkuperäisen tekijän kädenjälki: Millaisella terällä työ on tehty, ja miten terää on työstössä kuljetettu; millainen struktuuri pinnasta löytyy, ja miten se on syntynyt. Vanhoissa hirsissä ei juuri ole näkyvissä säännöllistä, aaltomaista piilukuviota, jota aika ajoin on suosittu sisäpintojen somisteena, vaan sujuva laveakuvioinen, leveäteräisen piilun veistojälki.

Alimmat hirret ovat usein niin kuluneita tai lahonneita,

ettei alkuperäistä muotoa ole helppo rekonstruoida. Tällöin tulee etsiä vastaavia kohtia muista rakennuksista ja korjattavan kehikon ylemmistä kerroista. Uuden hirren tulisi olla kopio alkuperäisestä hirrestä sellaisena, kuin se oli rakennusta tehtäessä. Pinnan struktuuri eli veistojälki on tärkeä osa kokonaisuutta.

1. Pien-Toijolassa käytettyjä työkaluja (halonen)
2. Uotunaifan lahovauriota (kss)
3. Liha- ja kala-aitasta on joskus muinoin lyhennetty hirsiiä. Katkaisupinnassa näkyvät hyvin kirveenjäljet. (kss)
4. Jauhoaitan hirret on varattu muutoin paitsi salvoksesta. (kss)

1.

2.

Hirsien katkaisu

Käytännössä kaikki Pien-Toijolan hirsikehikot on tehty ilman sahaa. Toisin sanoen myös hirsien katkaiseminen on tehty kirveellä. Siksi uusienkaan hirsien päitä ei saa jättää sahapinnalle. Katkaisupinnan viimeistely käy helposti ohutteräisellä veistokirveellä. Kyseessä on paitsi ulkonäkö myös toiminnallisuus; veisto litistää katkaisupinnan syyt, jotka muutoin imisivät hanakasti kosteutta.

Salvoksen varaus

Lähes kaikkien Pien-Toijolan hirsikehikoiden varaukset on tehty siten, ettei varaus ulotu pitkänurkkaan asti: Hirsien päät ovat joko toisistaan irrallaan, tai niiden välinen sauma on suora. Tästäkin on poikkeuksia, joten hirren pään muotoilu tulee ratkaista tapauskohtaisesti.

3.

4.

Tekijät

Entisaikojen piilumestarien veroisiksi taitajiksi eivät nykyiset kirvesmiehet voi tulla yksinkertaisesti siitä syystä, että he eivät saa vastaavasti harjoitusta. Korjaustyön tilaajan tulee painottaa tekijöille, että nyt ei tehdä tulosta, vaan pyritään parhaaseen mahdolliseen lopputulokseen hätiköimättä.

Hienoimpien salvutöiden korjaus tulee teettää perinnerakentamiseen erikoistuneilla kirvesmiehillä tai paikallisilla kirvesmiehillä, joille ensin annetaan tarvittava koulutus. Esimerkiksi Ukonaitan tarkasti veistetty kuusikulmainen sulkasalvos ei siedä virheitä.

1. Keskeisimpiä hirsityökaluja (enervi)
2. Hyvällä piilulla veistäminen sujuu. (kss)

Hirren paikkaaminen

Jos pienellä alueella esiintyvä laho tms. tuho ei ratkaisevasti heikennä hirsirungon rakenteellista toimivuutta, voidaan puuaines korvata puisella paikkapalalla. Paikka tehdään laadukkaasta puusta: tiheäsyisestä, mieluiten sydänpuisesta männystä.

Tuhoutunut hirren osa poistetaan niin, että aukko voidaan täsmällisesti täyttää suorakulmaisella paikkapalalla, joka asennuksen jälkeen muotoillaan ympäristöönsä sulautuvaksi.

Paikkapalan on asetuttava tiiviisti alempaa ja ylempää hirttä vasten. Se on muotoiltava siten, ettei seinää pitkin mahdollisesti valuva vesi johdu sitä pitkin seinän sisään.

Paikkapala kiinnitetään terveeseen hirteen sopivalla puuliitoksella ja puutapeilla. Mikäli paikkapala on niin pieni, ettei sitä muutoin saa kiinnitettyä, voidaan se naulata. Liimaa, teräsosia, kansiruuveja tai kierretankoa saa käyttää vain apurakenteissa tai silloin, kun ne eivät jää näkyviin ja niiden käyttämiseen on painava syy.

Mahdolliseen tilkitsemiseen käytetään rakennuksessa aiemmin käytettyä materiaalia (savusaunan lasivilla korvataan pellavariveellä tai sammaleella).

1.

2.

3.

Hirren vaihtaminen

Metriä lyhyempiin hirsiiin ei pysty tekemään kunnollista jatkoliitosta, joten tällaisia jatkoksia ei tehdä.

Hirsien mahdollinen vaarhaus harkitaan tapauskohtaisesti. Vaarnat valmistetaan kuivasta, tiukasta ja oksattomasta männystä yleensä 1½ tuuman vahvuiseksi.

Salvokset tehdään rakennuksen alkuperäisen salvostyyppin mukaisesti.

4.

1. Ukonaitan konsolin paikkaus (kss)
2. Hevostallin konsolista on poistettu lahonnut puuaines. (kss)
3. Alkuperäistä hirttä on säilytetty mahdollisimman paljon, joten jatkos on jäänyt lyhyeksi: puuliitosten lisäksi on paikkapalan kiinnitystä päädytty vahvistamaan nauloin. (enervi)
4. Hevostallin päätykolmiot tapitettiin kesällä 2003. Tappeja veistämässä Olli Helasvuo ja Katja Savolainen. (kss)
5. Pelkkahirren vino hammaslapaliitos ottaa vastaan myös vetoa. (enervi)
6. Keskellä seinää hirttä voi jatkaa tappiliitoksella. (enervi)
7. Piianaitan uusia ja vanhoja sulkasalvoksia (livady)

5.

6.

7.

Erityispiirteet

Vuosien 1998-2004 korjausten jälkeen tulee vielä kengittämättömien kehikoiden hirsien muotoja tutkia aiempaa huolellisemmin; pelkkakerran salvoksen maata kohti levenevä muoto ja salvoksen pidennys on toistaiseksi tyypillisesti jäänyt kengittäjiltä tekemättä. Samalla on kadonnut rakennuksille arkaaista juurevuutta tuova hieno aihe ja luontevuuden tuntu. Kyseessä on paikalle ominainen, tarkkaa silmää vaativa piirre, jota kirvesmies ei voi tehdä veistäessään hirsii valmiiksi sahatuista pelkoista. Levennys tulee palauttaa tulevien kengitysten yhteydessä myös niihin rakennuksiin, joista se on jo ehtinyt kadota.

Huomiota tulee kiinnittää myös salvostyypppeihin, joissa

hirsi on veistetty sivuiltaan suoraksi muutoin paitsi aivan salvoksen juuresta. Tällaistaakaan hirttä ei voi veistää pelkasta.

Ei voi liikaa tähdentää, että valtaosassa Pien-Toijolan rakennuksia **pelkkakerran levennysten ja salvosten paksunnosten takia korjauksiin tarvitaan materiaaliksi tukkeja - ei sahattuja pelkkoja.**

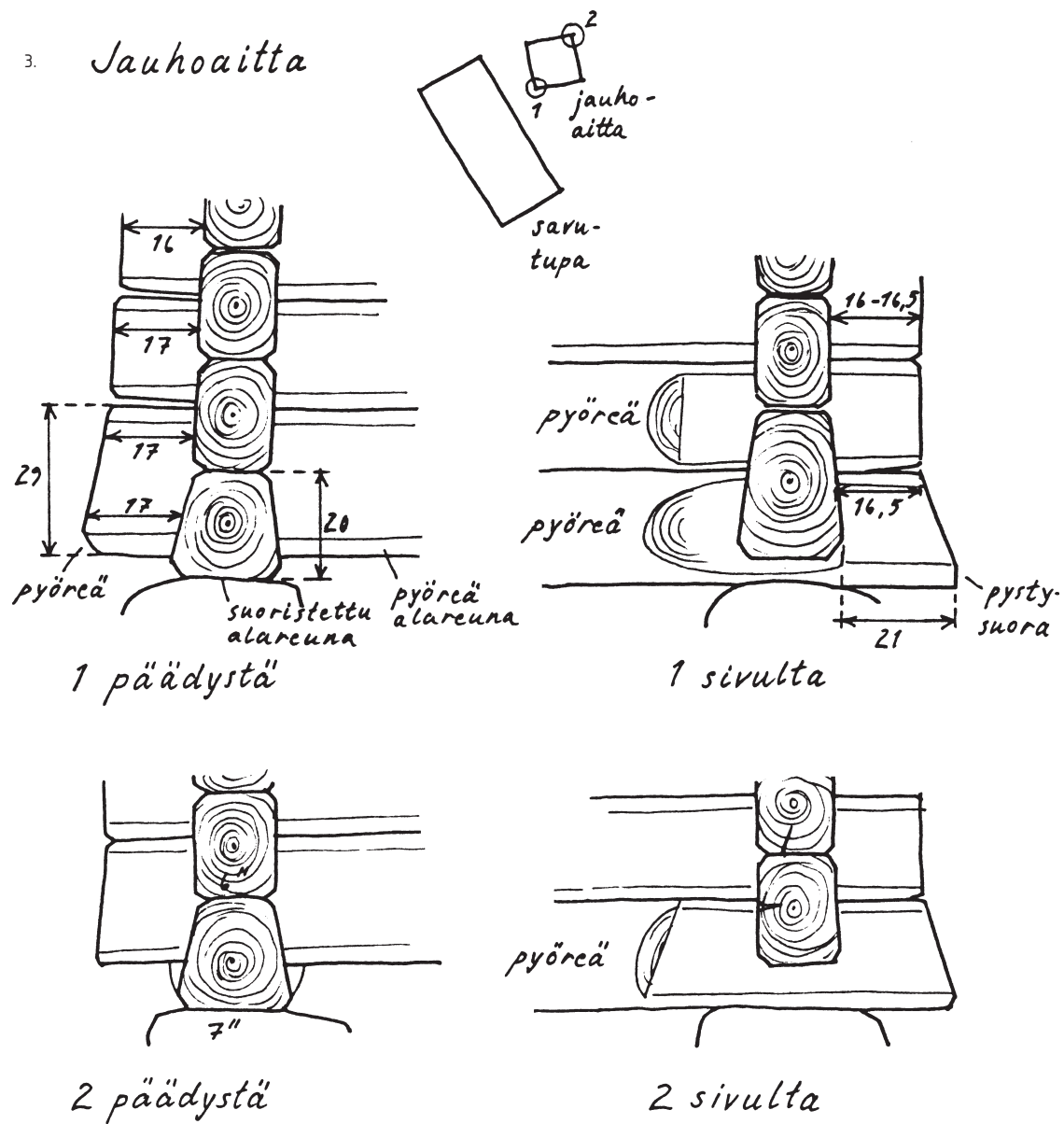

1.

2.

3. Jauhoaitta

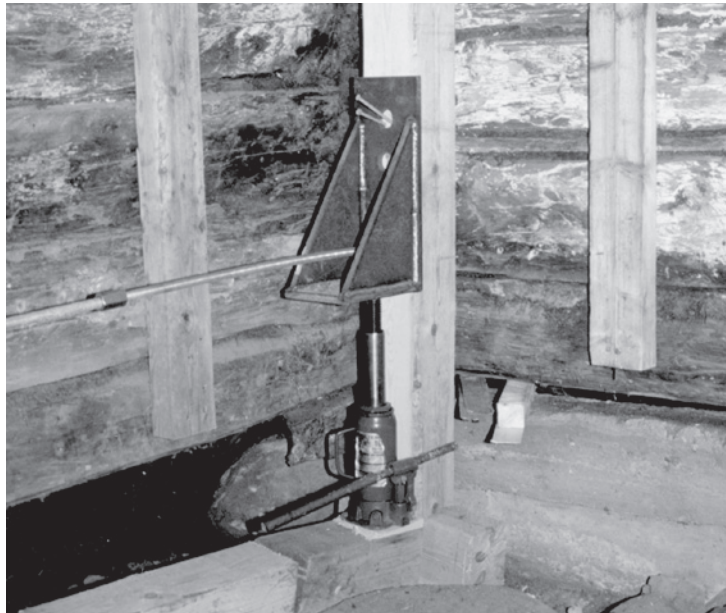
1. Jauhoaitan pelkkakertaa (kss)
2. Vasikkatallin salvosta ei voi tehdä pelkkaan. (kss)
3. Jauhoaitan hirsikehikossa on tallella pelkkakerran erityispiirteet.
Ne tulee säilyttää tulevaisuissa korjauksissa. (livady)

Nosto

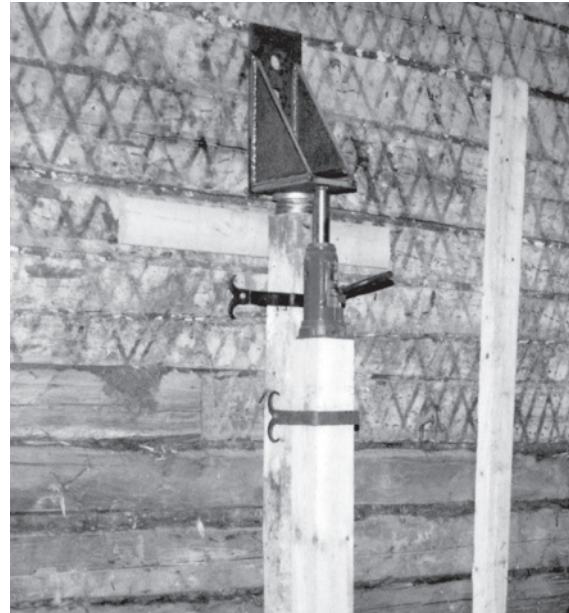
Hirsiä uusittaessa rakennusta joudutaan tilapäisesti nostamaan. Rakenteiden nosto tulee suorittaa riittävän monesta pisteestä hiljakeseen, tarkkaillen jatkuvasti noston vaikutusta rakennuksen muihin osiin. Erityistä huomiota tulee kiinnittää väli- ja yläpohjien liikkeisiin savupiippujen ja uunien liepeillä, ikkuna- ja oviaukkojen muodonmuutoksiin (puitteet ja ovilehdet irrotetaan noston ajaksi) sekä vesikaton säilymiseen vahingoittumattomana. Mikäli rakennuksesta kunnostetaan sekä runko että vesikatto, tulee rungon kunnostus aina tehdä ensin.

1.

2.

3.

1. Livadyn suunnittelemat paasotunkit kehitettiin pahoin vaurioituneita rakennuksia varten. (livady)
2. Nosto ja oikaisu (enervi)
3. Nosto hydraulisella tunkilla pylvään päältä (enervi)
4. Piianaitta nostettiin kolmen toisiinsa liitetyn följarin alta hydraulisilla tunkeilla. (livady)
5. Esko Aholan kehittelemiä nostolaitteita Pienmäen talomuseossa (kss)

4.

5.

IKKUNAT

Yleisesti

Tätä kirjoitettaessa ikkunoiden entistäminen oli vielä kesken. Ikkunat entistetään Maria Luostarisen Rakennustapaselostuksen 18.9.2001 ja Ikkunoiden korjauskortin 18.9.2001 mukaisesti.

Pien-Toijolassa tulee olla varastoituna ikkunoiden kunnostukseen soveltuvaa puutavaraa (ks. luku "Puutavaran varastointi"). Puun tulee olla tiivis- ja suorasyistä, oksatonta ja useamman vuoden ajan kuivunutta männyn sydänpuuta.

Ikkunoiden maalaus suoritetaan erillisen, Museoviraston hyväksymän maalaustyöselostuksen mukaan. Ilman tällaista selostusta ei maalaustöihin tule ryhtyä.

Ikkunoiden tarkastus ja huoltomaalaus

Ikkunoiden kunto tarkastetaan ainakin kahden vuoden välein. Ehjä maalipinta kittauksen päällä estää kitin kovettumisen ja lohkeilun. Lasituskittien korjaus ja puuosien paikkamaalaus tulee suorittaa välittömästi, kun vaurio on havaittu. Paikkamaalauksella voidaan siirtää uusintamaalauksen tarvetta vuosilla.

Huoltomaalaus suoritetaan ennen kuin vanha maalikerros on ehtinyt vaurioitua, eli etelä- ja länsisivuilla n. 10 vuoden välein, itä- ja pohjoissivuilla n. 20 vuoden välein. Varsinainen ikkunoiden entistäminen on kallista työtä, joka voidaan välttää säännöllisellä huollolla. Joskus huoltomaalauksen sijaan on parempi vain elvyttää

vanha, liituuntunut maalipinta pellavaöljyllä. Näin menetellen maalikerroksen paksuus ei kasva.

Ikkunat maalataan samalla pellavaöljymaalilla, jota käytettiin edellisessä kunnostustyössä. Maalaustyön suunnittelija liittää hoitosuunnitelman liitteeksi maalaustyöselostuksen, joka sisältää tiedot maalityypistä, tuotemerkistä, sävystä ja tekotavasta.

4.

- 1,2. Päärakennuksen kamarien ikkunoita ennen kunnostusta. (kss)
3. Päärakennuksen tuvan ikkuna kunnostuksen jälkeen. Ylä- ja alavesilistana vielä väliaikaiset laudat. (kss)
4. Savutuvan luoteispäädyn ikkunan alkuperäiset osat ovat vielä hyvässä kunnossa. (kss)
5. Navetan pihanpuoleisen ikkunan ruudut on kiinnitetty puisilla lasituslistoilla. (kss)

5.

Ikkunoiden kunnostusohje

Vanhojen ikkunoiden huolellisesti valittu puuaines, herkätkä profiilit ja eloiset lasiruudut ovat keskeinen osa päärakennuksen kaksivuosisataista ilmettä. Vanhat ikkunat tuleekin kunnostaa pieteetillä, jotta ne säilyisivät mahdollisimman pitkään.

Hiomiset ja muut puuta syövät toimenpiteet koskevat aina vain ikkunoiden maalattavien ulkopuolisten osien nukkaantunutta pintaa; ikkunoiden sisäpuolisten osien patinoitunutta pintaa ja ulkopuolisten osien sään kuluttamia urittuneita pintoja tulee varjella. Ikkunoita ei maalata sisäpuolelta.

Mikäli ikkunan kunnostukseen liittyy puuosien uusimista, tulee työ teettää ikkunoiden kunnostukseen erikoistuneella puusepällä ja mieluiten verstaalla. Aukkoon asennetaan työn ajaksi sääsuojaksi esimerkiksi vanerilevy tai muovi. Jos useita samanlaisia puitteita nostetaan samalla rupeamalla paikoiltaan, tulee ne numeroida.

Savutuvan ikkunoissa ja Päärakennuksen tuvan

ikkunoissa puitteet ovat lasiurallisia. Navetan ikkunoissa on käytetty puisia lasituslistoja. Muutoin ruudut on kiinnitetty puitteisiin lasituskitillä ja -nauloilla.

Päärakennuksen ja Savutuvan ikkunakarmit vaikuttavat alunperin olleen samankaltaisia. Päärakennuksen vuorauksen yhteydessä karmin alasarjaan on ajettu huullos, johon vuorauksen vaatima uusi vesilista on lomitettu (tältä osin Maria Luostarisen piirustusta nro 2 “Päärakennus: Ikkunaprofiilit” tulee tarkentaa). Karmin ja listan välisen liitoksen tulee olla tiivis, muutoin ikkuna uittaa vettä hirsirunkoon.

1.

2.

1. Maalaamalla saadaan ikkunoiden käyttöikä huomattavasti pidennettyä. Alkuperäiset ikkunat karmeineen ovat keskeinen osa paitsi julkisivuja myös talomuseon interiöörejä. (halonen)
2. Päärakennuksen maalattua julkisivua (toijonen)
3. Päärakennuksen kamarin itään antavassa ikkunassa on vielä jäljellä alkuperäinen, vuorauksen yhteydessä tehty vesilista. (kss)
4. Savutuvan ikkunoissa karmin alasarja toimii myös vesilistana. (kss)

3.

4.

IKKUNAKUNNOSTUKSEN VAIHEET PIEN-TOIJOLASSA

Kunkin ikkunan kohdalla arvioidaan tarvittavat toimenpiteet erikseen. Varsinainen ikkunoiden kunnostustyö edellyttää aina rakennuskonservaattorin tai arkkitehdin suunnitelmaa. Tämä luettelo on tehty helpottamaan suunnitelman laadintaa ja muistuttamaan ikkunoiden huollosta vastaavaa varsinaisen kunnostustyön monimutkaisuudesta ja kalleudesta. Luettelon ohjeet koskevat soveltuvien osin myös ikkunoiden maalattavia ulkovuorilautoja ja -listoituksia.

1. Irrallisen kitin poisto

-Halkeilleen ja irrallisen kitin poisto suoritetaan vanhoja lasiruutuja rikkomatta ja puitteita vaurioittamatta esim. kittilampulla. Osa puitteista on saranoitu ja osa naulattu paikoilleen. Naulattujen puitteiden irrottaminen tulee tehdä puitteita vahingoittamatta. Vanhat takonaulat otetaan ehjinä talteen uudelleen käyttämistä varten.

2. Puitteiden ja karmien irtoavan maalin hellävarainen poisto.

3. Lahonneen tai vaurioituneen puuaineksen korvaaminen terveellä.

-Paikkaukset pyritään tekemään pintapaikkauksina puitteiden alkuperäinen sisäpinta säilyttäen. Paikat liimataan ja tarvittaessa tapitetaan.

4. Puitteiden oikaisu

-Kieroutuneet puitteet voi oikaista kiilaamalla, höyryttämällä ja kiristämällä. Toinen tapa on sahata kehä lähes poikki ja kiilata se suoraksi. Kolmas tapa on höylätä puite suoraksi ja lisätä puuta. Tai sitten yksinkertaisesti puitteen kieroutunut osa vaihdetaan. Mikäli myös karmi on kiero ja puite siihen istuu, ei puitetta tietenkään pidä oikaista.

5. Nukkaantuneen pinnan hiominen kiinteäksi ja nukattomaksi

-Kovaa ja urittunutta puuta ei siloteta hiomalla.

6. Pesu, huuhtelu ja hionta

-hellävaroen, puuta ja patinaa säästäen.

7. Pohjamaalaus perinteisellä pellavaöljymaalilla

-Myös kyntteet, lasiurat ja halkeamat maalataan pohjiaan myöten. Tällöin kitin öljy ei pääse imeytymään puuhun ja kitti säilyy joustavana pidempään. Ennen maalausta puun kosteuspitoisuus tarkistetaan mittaamalla; se saa olla korkeintaan 15%.

8. Lasiurallisen puitteen kittaus

-Lasiurallisten puitteiden lasiura täytetään pellavaöljykitillä ennen lasien kiinnitystä ja puitteen kokoamista. Ylitse pursuava kitti poistetaan ja tasataan lastalla muun puitteipinnan tasoon. Kitin voi tehdä itse: kylmäpuristettuun pellavaöljyyn lisätään liitua, kunnes seos ei vaivattaessa tartu käsiin. Niissä lasiurallisissa puitteissa, joita ei tarvitse purkaa, aluskittaus täydennetään tärpätillä ohennetulla kitillä: liuos valutetaan tai injektoidaan lasin taakse. Toimenpide uusitaan tarpeen mukaan edellisen kerroksen painuttua kasaan.

9. Puitteen kulmaliitosten tiukkausta, tapituksen tarkistus ja liimaus vedenkestävällä liimalla

-Vanhat tapit ja helat käytetään uudelleen.

10. Rakojen ja halkeamien kittaaminen pellavaöljykitillä ja mahdollinen täyttö puulla

11. Silotus

-Kulumisen aiheuttaman puun urittumisen tulee säilyä.

12. Helojen kunnostus, täydennys ja kiinnitys

-Päärakennuksen kamarin 1800-luvun alun saranoita tulee käsitellä erityisen huolella. Jos ikkunahela tai kiinnike on käyttökelvoton, korvataan se vanhaa vastaavalla, sepän tekemällä osalla. Teollisesti valmistetut tai galvanoidut osat eivät kelpaa. Osa kulmaraukoista on "onttoa" mallia; ne tulee täyttää kitillä.

13. Sovitus karmiin helojen toiminnan ja käyntiväljyyden varmistamiseksi; höyläys tai kasvattaminen puulla

14. Lasituskitillisten puitteiden rikkinäisten ja väärän kokoisten ruutujen vaihto ja helisevien ruutujen uudelleen asennus ja kittaaminen pellavaöljykitillä

-Uusien ruutujen tulee paksuudeltaan ja ilmeeltään vastata vanhoja. Pohjakittaaminen tehdään pellavaöljykitillä. Lasituksen yhteydessä kitin sisään jäävät lasitusnaulat uusitaan lasituskitillisissä ikkunoissa.

Mikäli puitteita ei tarvitse purkaa, voidaan vanhaa kittausta täydentää uudella ja tiivistää samoilla periaatteilla kuin lasiurallisissa puitteissa.

Savutuvan ikkuna hyvässä maalissa (toijonen)

15. Päällemaalaus kahteen tai kolmeen kertaan perinteisellä pellavaöljymaalilla

-Maali tulee ulottaa pari millia ruudun päälle, jotta lasin ja kitin välinen sauma pysyy kiinni. Vuorilaudoitus, listoitus ja karmien maalattavat osat kitataan ja maalataan paikan päällä. Päärakennuksen ikkunoiden alavesilistan ja karmien välisen raon tulee olla tiivis. Liitos tiivistetään pellavaöljykitillä ja maalataan.

16. Puitteiden asennus

-Puitteet asennetaan vanhaan tapaan: toiset saranoilla ja haoilla, ja toiset sepän takomin nauloin.

PÄÄRAKENNUKSEN MAALAUUS

Päärakennuksen maalaus suoritetaan erillisen, Museoviraston hyväksymän maalaustyöselostuksen mukaan. Ilman tällaista selostusta ei maalaustöihin tule ryhtyä.

Päärakennuksen ulkovuorilautojen, nurkkalautojen ja liseenien maalaustarve arvioidaan kymmenen vuoden välein (ks. Suomen museoliiton julkaisuja 27: Rakennuskonservointi, kohta Ulkomaalaus).

Julkisivujen maalauksella ei ole vastaavaa merkitystä rakenteen suojaajana kuin ikkunoiden maalauksella on: Julkisivujen maalipintojen saa antaa vanhentua ja patinoitua.

Maalauksen suunnittelee perinnemaalien käyttöön perehtynyt rakennuskonservaattori tai arkkitehti tämän hoitosuunnitelman pohjalta. Maalaustyöselostuksen pohjatiedoiksi tulee nykyiset maalit (nurkkalautojen valkea ja seinäpinnan okra) tutkia alkuperäisen pigmentin ja sideaineen koostumuksen selvittämiseksi.

Kuistin koristemaalauksiin ei saa koskea!

Koristemaalauksilla on suuri antikvaarinen arvo, ja kun ne joskus tulevaisuudessa entistetään, suorittaa työn pintakäsittelyihin erikoistunut konservaattori.

1. Päärakennuksen kuistin koristemaalauksta (kss)
2. Pien-Toijola aiheinen akvarelli vuodelta 1953.
"Se oli sitten mahdolltoman hyvä pensseli"
(Arkkitehti Kirsti Kovasen omistuksessa)

Esineistö

(Konservaattori Marja-Liisa Halosen alkuperäisestä tekstistä toimittaneet Juulia Mikkola ja Marko Huttunen)

Yleisesti

Pien-Toijolan talomuseon esineistö nostaa koko museon arvoa, sillä on erittäin harvinaista, että sekä rakennukset että esineistö ovat alkuperäistä, talossa syntynyttä ja säilynyttä materiaalia.

Jos esineistö jää hoitamatta, se tulee vääjäämättömästi tuhoutumaan. Erityisesti tulee panostaa esineistön ennalta ehkäisevään konservointiin. Tämä tarkoittaa ensisijaisesti syöpymisen (ruosteen) sekä tuholais- ja homeongelman torjumista. Koska ongelmia ei voida täysin poistaa, on jatkuva seuranta välttämätöntä.

Pien-Toijolan esineistö on konservoitu ja järjestetty näyttelyksi kesällä 2004. Esillepano on tallennettu digikuviksi, jonka pohjalta tehdään ohje näyttelyn ylläpidosta.

1. Päärakennuksen tupaa (kss)
2. Jumin tuhoja reessä (halonen)
3. Syötyjä nappeja (halonen)

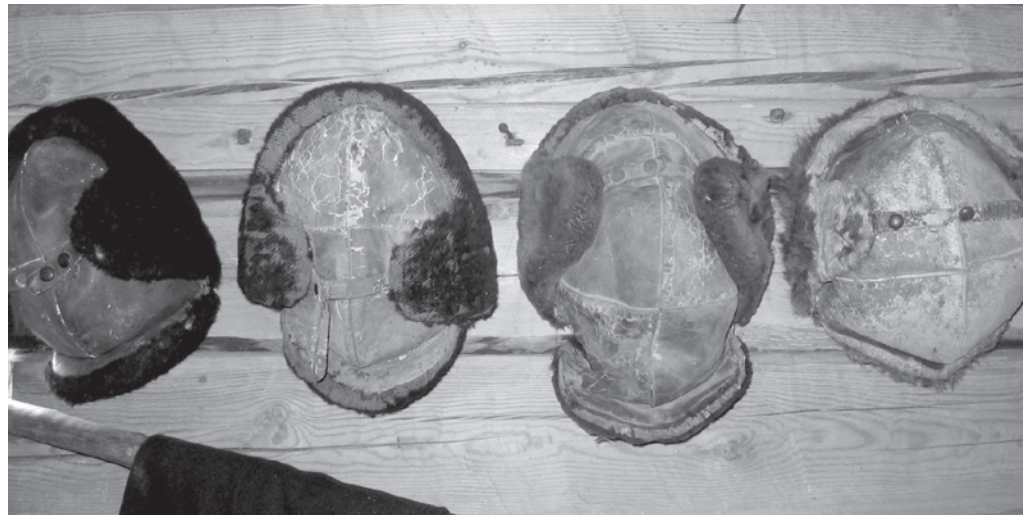
2.

3.

Kaikissa tiloissa on suoritettava keväisin ja syksyisin siivous ja esineiden huoltokierros konservattorin opastuksella. Syyshuollon yhteydessä esineitä suojataan, laitetaan korotuksia tasapohjaisten esineiden alle tuuletuksen takaamiseksi ja siirretään esineitä talvivarastoon. Keväisin huoltoon kuuluu suojausten poisto, esineiden puhdistus (vain tarvittaessa; esineiden turhaa käsittelyä tulee välttää), vaurioiden tarkastaminen ja tarvittavien korjaus- ja huoltotoimenpiteiden teko. Tuholaisten ja homekasvun seuranta tapahtuu näiden huoltojen yhteydessä.

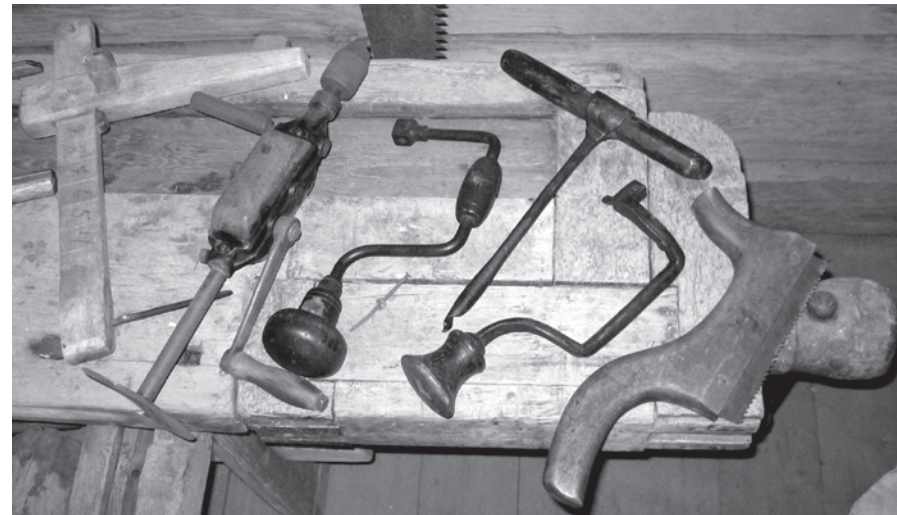
Esineitä tarkastettaessa huomiota kannattaa kiinnittää eri materiaalien liitoskohtiin, sillä ne vaurioituvat usein ensimmäisenä. Esimerkiksi raudan ja puun liitoskohdassa puun kosteus ruostuttaa rautaa ja ruoste puolestaan haurastuttaa puuta, jolloin liitoskohta heikentyy. Sama koskee raudan ja nahan yhdistelmää esim. valjaissa ja päitsissä.

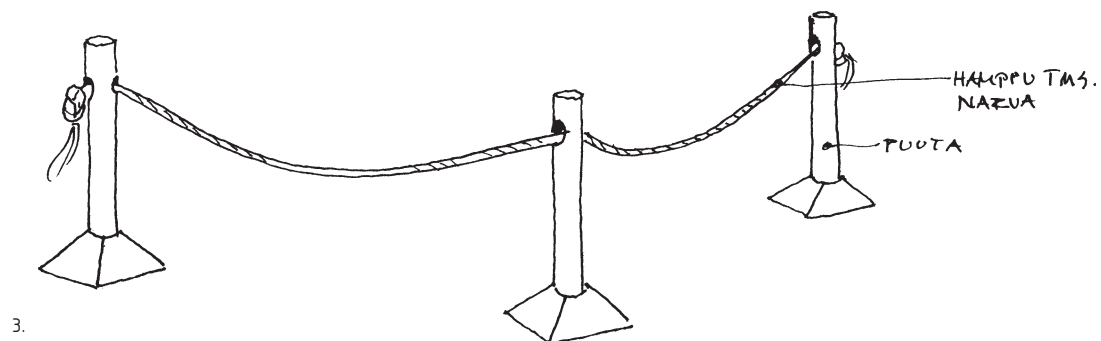
1.

Yleisön osuutta esineistön hiljaiseen rappeutumiseen tulee myös rajoittaa. Museon aukioloaikana kesäisin sadat ihmiset tutkivat ja koskettelevat esineitä, jopa siirtävät niitä paikoiltaan ja kokeilevat, kuinka jokin laite toimii. Yleisöä tulee jatkossa opastaa kyltein olemaan koskematta esineisiin. Lisäksi aittojen oviin tulee museon aukiolokautena laittaa narut estämään sisälle menoa. Tuvan esineet on suurelta osin sijoitettu seinustoille, joten sinne on helppo sijoittaa siirreltävät narusteet esineistön suojaksi.

Näyttelytilana toimivalla navetan vintillä ongelmana ovat siellä pesivät pääskysset. Jo tehty puhdistustyö menee hukkaan, jos ongelman aiheuttajaa ei poisteta. Koska pääskysset tulevat vinttiin etupäässä alakerran aukkojen kautta, tulee ne tukkia kanaverkon tms. avulla.

2.

1. Vaateaitan karvahattuja (halonen)
2. Pien-Toijolan työkaluja (halonen)
3. Narusteiden periaatekuva (halonen)
4. Kangaskengät konservoinnin jälkeen (halonen)

4.

MATERIAALIT

Puu

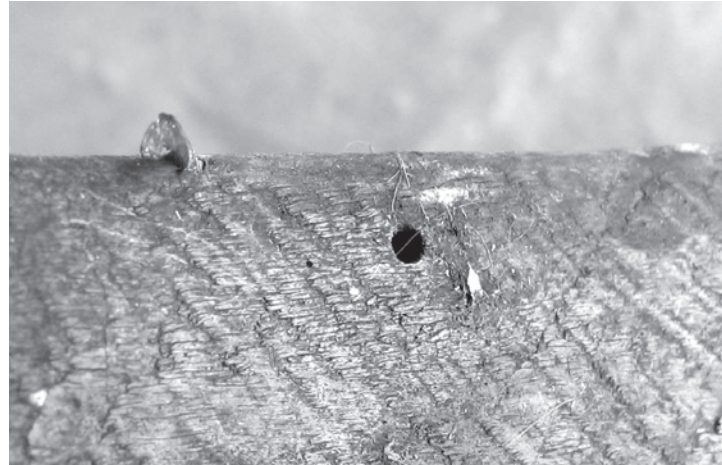
Puuesineiden kohdalla tärkeintä on jatkuva tarkkailu tuohyönteisten havaitsemiseksi. Jos esineessä näyttää olevan elävä tuholaiskanta, tulee esine eristää muista esineistä välittömästi ja palauttaa paikoilleen vasta puhdistuksen jälkeen.

Tiloissa olevien kiulujen, korien, tynnyreiden ym. suoraan lattiaa vasten olevien esineiden alle on laitettu kiviä tai puupalikoita korottamaan esinettä lattiasta. Esineet tulisi säilyttää jatkossakin tällä tavoin. Keväisin ja syksyisin tehtävän hometarkastuksen yhteydessä tulisi tukien asentoa tarvittaessa korjata. Jos hometta on kasvanut esineiden pohjaan, on korotusta nostettava ja esine sekä alla oleva lattia pyyhittävä alkoholilla (esim. etax Aa7, isobutyylialkoholi, sinolikin käy).

2.

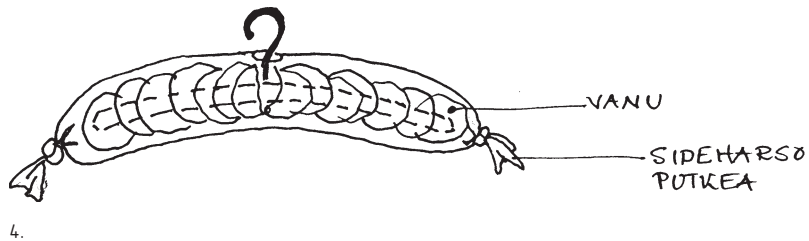
1. Lentoaukko ja kotelo längen pinnalla (kss)
2. Kaljatynnyri (halonen)
3. Homeisia länkiä (halonen)
4. Periaatekuva vaateripustimen vuoraamisesta (halonen)
5. Ampiaispesä hihassa (halonen)
6. Ruosteisia öljylampun runkoja (halonen)

1.

3.

Tekstiilit

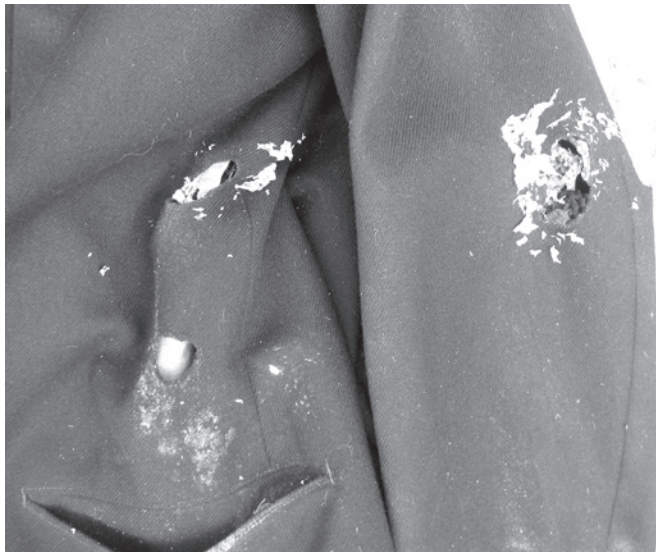
Vaateaitassa olevat vaatteet ovat huonokuntoisia, ja niiden säilyminen edellyttää asianmukaisia varastotiloja sekä tekstiilikonservaattorin työpanosta. Vaateaitassa tekstiilit altistuvat lialle, pienistä tuuletusaukoista tulevalle valolle ja tuholaisille. Jos säilytyspaikkana jatkossakin on vaateaitta, tulevat tekstiilit vähitellen tuhoutumaan.

Nahka

Nahkaa on kengissä, laukuissa ja hevosiin liittyvissä esineissä. Nahkaesineet ovat kärsineet deformaumisesta, kovettumisesta ja haurastumisesta, joten niitä on käsiteltävä varoen.

Rauta

Rautaesineistä tulee poistaa ruostetta jatkossakin, ja pinta tulee suojata aseöljyllä. Liika öljy poistetaan esim. sinolilla tai muulla alkoholipitoisella liuoksella. Rautaesineitä öljyettäessä on varottava sotkemasta öljyyn esineessä mahdollisesti olevaa puuosaa tms.

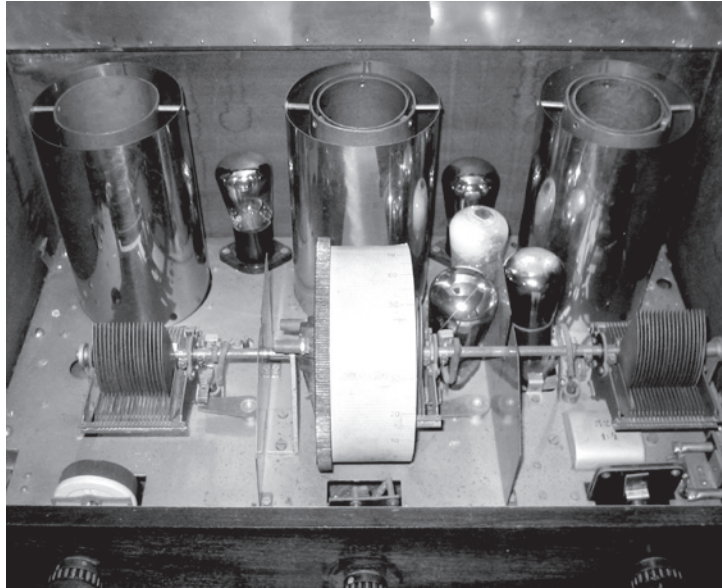

ERITYISEN VAROEN KÄSITELTÄVIÄ ESINEITÄ

Seuraavat esineet pitää siirtää parempiin olosuhteisiin talven ajaksi: raamattu, kivijalkapaita, pitsipeitto, kirkko-ohjaket, radio.

Radio ja kaiutin

Radion kaiutinosan vaneri on vääntyillyt kosteuden ja lämpötilavaihteluiden vuoksi. Vaneri on haurasta ja lohkeilee helposti. Radion suojakotelon shellakkapinta on myös osittain irronnut puupinnalta, eikä sitä pidä kosketella.

1.

2.

3.

E. N. Setälän matka-arkku

Arkun materiaaleina ovat puu, metalli, tekstiili ja nahka, ja siinä on (tai tulee jatkossa olemaan) samoja vaurioita kuin muissakin em. materiaaleissa. Lika edesauttaa tuholaiten ja homeen pesiytymistä materiaaleihin, joten arkku tulee puhdistuttaa konservaattorilla.

Mahapullo I. Kristalliviina-pullo

Tällaisia pulloja valmistettiin Suomessa 1600-luvulta aina 1850-luvulle asti. Pullo on joskus mennyt rikki ja liimattu kokoon tunnistamattomalla liimalla, ja voi siksi hajota pienestäkin kolahduksesta. Pullo on sijoitettu tupaan seinänvieruspenkille, josta yleisö helposti saa sen käsiinsä lukeakseen tekstin etiketistä. Pullo tulee sijoittaa turvalliseen paikkaan tai estää muuten sen koskettelu esim. naruaidoilla.

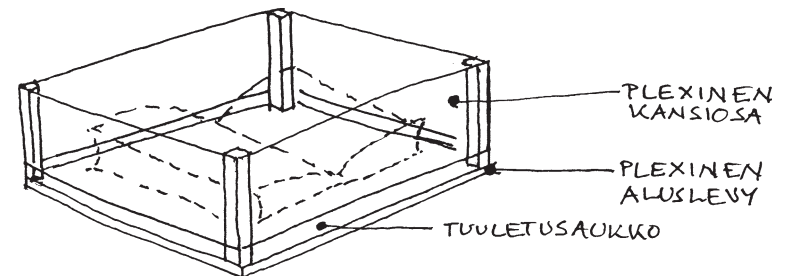
1. Radio (halonen)
2. Matka-arkku (halonen)
3. Mahapullon takapuoli (halonen)
4. Raamattu päärakennuksen tuvan pöydällä (kss)
5. Periaatekuva raamatun plexisuojusta (halonen)

Raamattu

Tuvan pöydällä olevan raamattu on päässyt huonoon kuntoon: Kannet ovat rikki, etukansi irti ja nahka repeillyt. Paperi on haurasta eikä kestä enää kääntelyä. Raamattua ei saa enää pitää sille kuuluvassa lukutelineessä, sillä sidonta ei sitä kestä. Koska auringon valo haurastuttaa paperia, on raamattu vastakin sijoitettava pöydälle mahdollisimman varjoisaan paikkaan.

Jos raamattua täytyy puhdistaa pölystä, se käy parhaiten pehmeällä pensselillä kevyesti harjaten.

Talveksi raamattu tulee siirtää kuivaan, tasalämpöiseen tilaan (on huomattava, että raamattu voi vaurioitua myös kuljetuksessa; jos turvallista kuljetusta ei voida järjestää, on parempi jättää raamattu paikalleen).

Pitsipeitto

Peittoa tulee käsitellä erityisen varovasti, sillä kuidut ovat haurastuneet ja peitto repeilee helposti. Pitsipeitto tulee siirtää talvikaudeksi tasalämpöiseen ja kuivempaan tilaan ja varastoida vaakatasossa.

Verkot

Kaikki kalastusverkot ovat erittäin hauraita, ja niiden käsittelyn tulee olla varovaista. Niitä tulee liikutella vain kevätsiivouksen yhteydessä, jos pölyn poisto näyttää välttämättömältä. Osa verkoista on näytteillä orren päällä, joka on helppo nostaa sellaisenaan ulos tuulettumaan.

Kirkko-ohjakset

Villaisissa kirkkovaljaissa on pieniä reikiä, joiden korjaaminen on aiheellista. Valjaat vaativat tuuletuksen kerran vuodessa ja talvisuojauksen.

Kettu-Mikon kengät

Rautanaulat irtoavat helposti ja nahka on erityisen haurastunutta.

Kivijalkapaita

Kivijalkapaita tulee siirtää talvikaudeksi tasalämpöiseen ja kuivempaan tilaan.

Kirkkorekien jalakset

Jalakset ovat joiltakin osiltaan täysin tuholaiten syömiä. Rekiä on liikuteltava varovasti - riittävästi tukien.

Luotisuoran punnusosa

Tuvan uunin reunuksella on luotisuoran lankaosa kierrettynä puun ympärille ja tämän vieressä paino, rautapallo käärittynä kankaaseen. Tekstiili raudan ympärillä on haurastunut, eikä kestä enää painon riiputtamista.

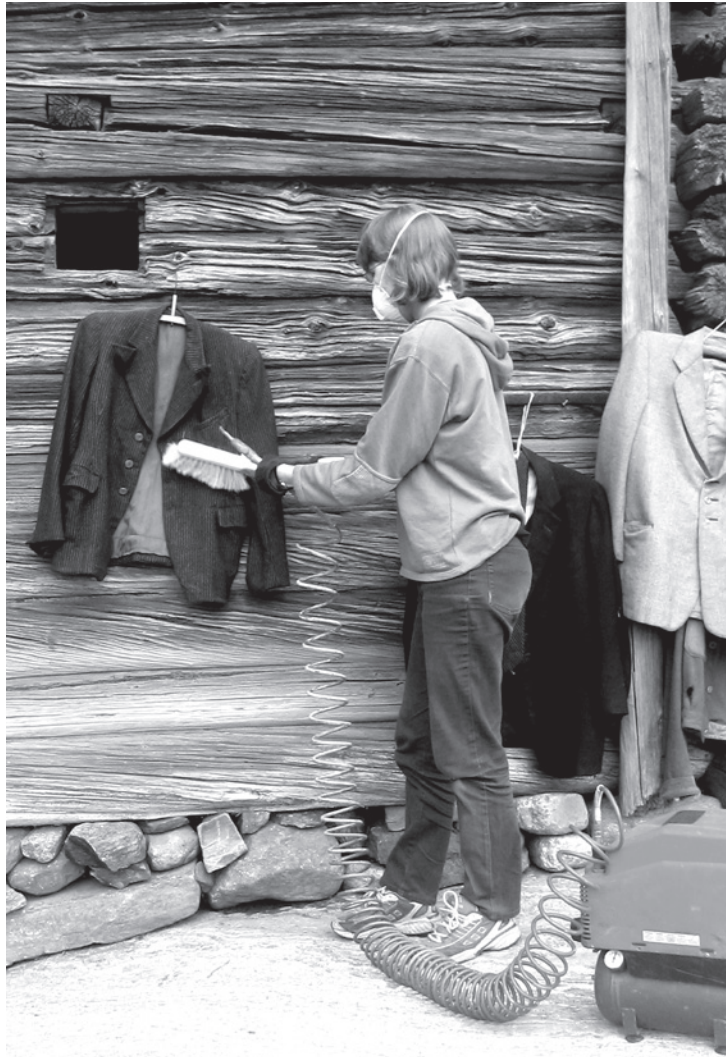
4.

1. Pitsipeitto ja kivijalkapaita Hevostallin vintillä (halonen)
2. Humala-aitan merta ja verkkoja (halonen)
3. Kirkko-ohjokset (halonen)
4. Kettu-Mikon kenkiä voi ihailta Päärakennuksen tuvassa (halonen)

SIIVOUSOHJEET

Perussiivous tulisi tehdä keväällä ja syksyllä seuraavissa museoalueen rakennuksissa: Päärakennuksessa, Humala-, Vaate-, Liha- ja kala-, Jauho-, Ukon-, Putka-, Riston- ja Piianaitassa, Saunassa, Savutuvassa, Hevostallissa, Hevostallin vintissä ja Navetan vintissä.

Siivous suoritetaan aina konservaattorin johdolla.

1.

- Pidä aina puuvillakäsineet kädessä kun koskettelet/liikuttelet museoesineitä.
- Huomioi, mistä kohden esinettä nostat. Esineiden materiaalit ovat usein jo osittain tuhoutuneet eivätkä kestä normaalia käsittelyä.
- Älä nosta koreja, kiuluja ym. kädensijoista, vaan tue aina esinettä pohjasta.
- Kun tuuletat tekstiilejä, tee se hellävaraisesti. Kovakourainen pölynpuistelu on kiellettyä.
- Varo esineissä olevia liitoskohtia; esim. rautaterät puuvarsissa saattavat irrota.
- Älä käytä vettä tarpeettomasti. Pölyjen pyyhkiminen kuivalla rievulla riittää.

2.

Siivoukseen kuuluvat työt:

1. Imurointi. Päärakennus imuroidaan joka kerta ja aitat tarpeen mukaan. Aittojen seinät ja katotkin täytyy silloin tällöin käydä imurilla läpi. Myös Navetan vintti imuroidaan tarpeen mukaan. Navetan vintin lattioilta puhdistetaan pääskysten ja lepakkojen ulosteet, mikäli niitä vielä ilmenee lentoaukkojen tukkimisen jälkeen.
2. Pölyjen pyyhintä museoesineistä kaikissa tiloissa tarpeen mukaan. Joissakin tapauksissa (Navetan vintti, pääskysten jätökset) voi joutua käyttämään nihkeää riepua lian pois saamiseksi.
3. Tekstiilien tuuletus.
4. Tupien verhojen pesu tarvittaessa.
5. Ikkunoiden pesu tarvittaessa vanhoja lasiruutuja varoen. Vanhat ikkunaruudut ovat korvaamattomia!
6. Mattojen vaihto/pesu tarvittaessa.
7. Päärakennuksen ja Savutuvan lattioiden pesu tarvittaessa.

1. Vaateaitan sisällön puhdistusta (halonen)
2. Paloämpäreitä (halonen)
3. Jos raamattua täytyy puhdistaa pölystä, se käy parhaiten pehmeällä pensselillä kevyesti harjaten. (kss)

KEVÄT- JA SYYSHUOLTO

Esineistö ja sisustukset huolletaan kahdesti vuodessa. Huoltotoimia johtaa konservaattori. Huollot on kätevintä tehdä perussiivousten yhteydessä.

Kaikki rakennukset

- Tarkasta, onko puun- tai tekstiilituholaisista elonmerkkejä. Jos eloa ilmenee, tulee kyseinen esine eristää ja ilmoittaa asiasta eteenpäin kunnan vastuuhenkilölle.
- Tarkasta, onko homekasvustoa esineissä ja erityisesti tasapohjaisten esineiden alla. Jos homea ilmenee, tulee se poistaa esineestä ja lattiasta siveltimen ja imurin avulla. Lopuksi pyyhintä alkoholilla (esim. sinoli, isobutyylialkoholi, etax Aa7), joka kuivattaa ja ehkäisee homeen kasvua.
- Kirjaa uudet vauriot esinelistaan myöhempiä toimenpiteitä varten.
- Tarkista, että naruesteet aittojen ovissa ovat ehjiä.
- Tarkista, että esineiden alle laitetut ilmankiertoa edistävät puupalikat ja pikkukivet ovat paikoillaan.

1. Päärakennuksen tupaa (kss)
2. Pirttojen päitä (halonen)
3. Työkaluja (halonen)
4. Päärakennuksen esineistöä (halonen)

Päärakennus

- Tuvan lattialla olevien korien, vasujen ym. alle on laitettu puupalokoitia edistämään ilmankiertoa ja estämään mahdollista homeen kasvua. Tarkista että palikat ovat esineiden alla.
- Tarkasta esineiden kunto. Kirjaa uudet vauriot esinelistaan.
- Tuuleta tekstiilit.
- Puhdista raamattu vain tarvittaessa. Raamatun kannet ovat rikki ja sen nahka on haurastunut, samoin paperi. Sivele varoen pölyt pois pehmeän pensselin avulla. Älä kääntele sivuja

Syksyllä:

- Suojaa kengät pölyltä levittämällä peitoksi paperia.
- Suojaa 2. kammarissa oleva radio ja kaiutin pölyltä esim. silkkipaperilla.
- Siirrä esineet talvivarastoon

Keväällä:

- Palauta talvivarastossa olleet esineet omille paikoilleen.
- Poista pölysuojapaperit esineiden päältä

Humala-aitta

- Tarkasta korien ym. lattialla tai hyllyllä olevien esineiden alta, onko homeita. Jos sitä ilmenee, toimi kuten edellä on neuvottu. Laita puupalikat esineiden alle paikoilleen.

Syksyllä:

- Suojaa verkot paperin avulla pölyltä.

Keväällä:

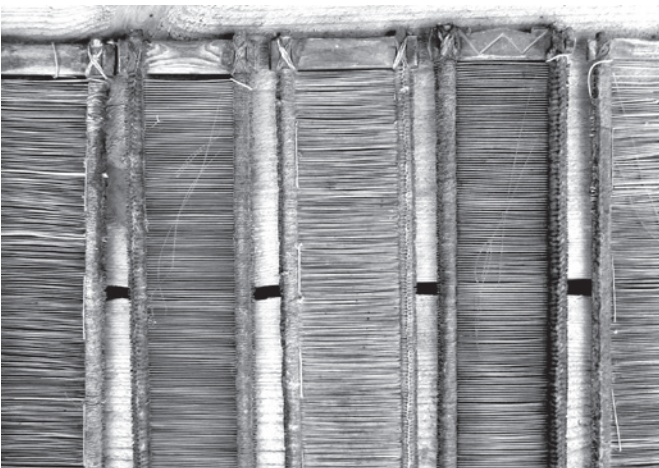
- Tuuleta verkot varoen - ne ovat hyvin hauraita.
- Poista suojaukset.

Piianaitta

- Tuuleta tekstiilit

Ukonaitta

- Tarkasta, onko esineissä tuholaisia. Tarkista korotuspallikat esineiden alla.

2.

3.

4.

Liha- ja kala-aitta

- Tarkista, että kirveiden (2 kpl) alle sijoitetut pikkukivet ovat paikoillaan estämässä kirveiden suoran kosketuksen suolaiseen puupintaan.

Jauhoaitta

- Tarkasta, onko esineissä hometta tai tuholaisia. Jos hometta ilmenee, toimi kuten edellä on neuvottu.
- Asettele paikoilleen lattialla ja hyllyllä olevien esineiden puiset korotuspalikat.

Putka-aitta

- Tarkasta, onko esineissä tuholaisia. Tarkista korotuspalikat esineiden alla.

Keväällä:

- Puhdista maasaippuakori sisältöineen. Hiiret nakertavat talven aikana saippuoita ja sotkevat koria.

Vaateaitta

- Tarkasta, onko tuhohyönteisiä pesiytynyt tekstiileihin. Jos eloa näyttää olevan, kirjaa tieto ylös mahdollisia myöhempiä toimenpiteitä varten. Imuroi tekstiili ulkona, ja eristä kyseinen vaate esim. muovisäkkiin. Ilmoita asiasta eteenpäin henkilölle, jolla on valtuudet päättää, mitä tapauksessa tehdään

Syksyllä:

- Suojaa hengareissa olevat vaatteet esim. paperisin suojapussein lialta ja hyllyllä olevat tavarat voima- tai silkkipaperiliuskoilla.

Keväällä:

- Poista suojaukset.

- Tuuleta vaatteet. Vaihda hengareiden pehmukset, mikäli ne vielä ovat silkkipaperitoppauksia.

- Vaihda hattujen ja kenkien sisällä olevat silkkipaperitoppaukset.

1.

2.

3.

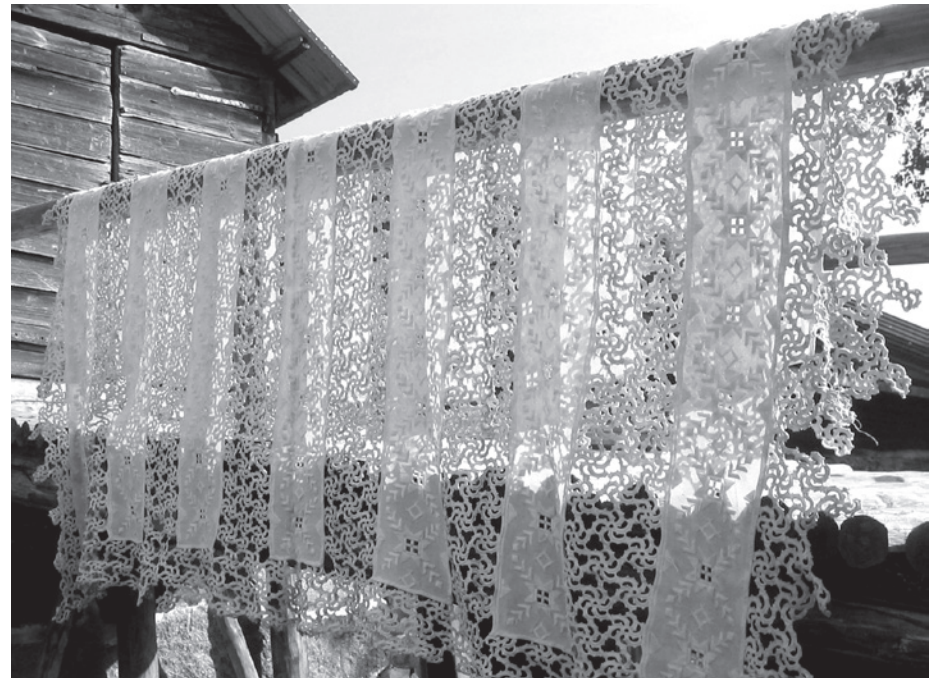
Tallinvintti

Syksyllä:

- Tuuleta kivijalkapaita, ja suojaa se paperisella pukupussilla talven ajaksi.
- Tuuleta pitsipeitto, ja suojaa se esim. paperiliuskoin talven ajaksi. Käsittele pitsipeittoa varoen.

Keväällä:

- Palauta kivijalkapaita ja pitsipeitto näytteille omille paikoilleen, mikäli ne ovat olleet muualla talvisäilytyksessä.
- Jos em. tekstiilit ovat olleet talvenkin paikoillaan, tuuleta ne hyvin. Käsittele pitsipeittoa varoen.
- Vaihda hengarin silkkipaperipehmusteet.
- Pehmusta orsi silkkipaperilla ennen pitsipeiton paikoilleen laittoa

1. Vaateaitan takkeja puhdistuksen jälkeen (halonen)
2. Maasaippuaita ennen puhdistusta (halonen)
3. Liha- ja kala-aitan lihasammio korjauksen jälkeen (halonen)
4. Pitsipeittoa tuuletetaan (halonen)

.Navetan vintti

- Tarkasta tuholais- ja hometilanne.

Syksyllä:

- Siirrä esineet talvivarastoon.

- Suojaa esim. paperilla pöydillä olevat esineet, keskiorrella olevat hevoskalut ja ovesta vasemmalla vintin päädyn edessä lattialla olevat esineet.

Keväällä:

- Tuuleta tekstiilit.

- Pyyhi pölyt esineistä.

- Palauta esineet paikoilleen, mikäli ne ovat olleet talvivarastossa.

- Poista suojat esineiden päältä, mikäli niitä on.

Sauna

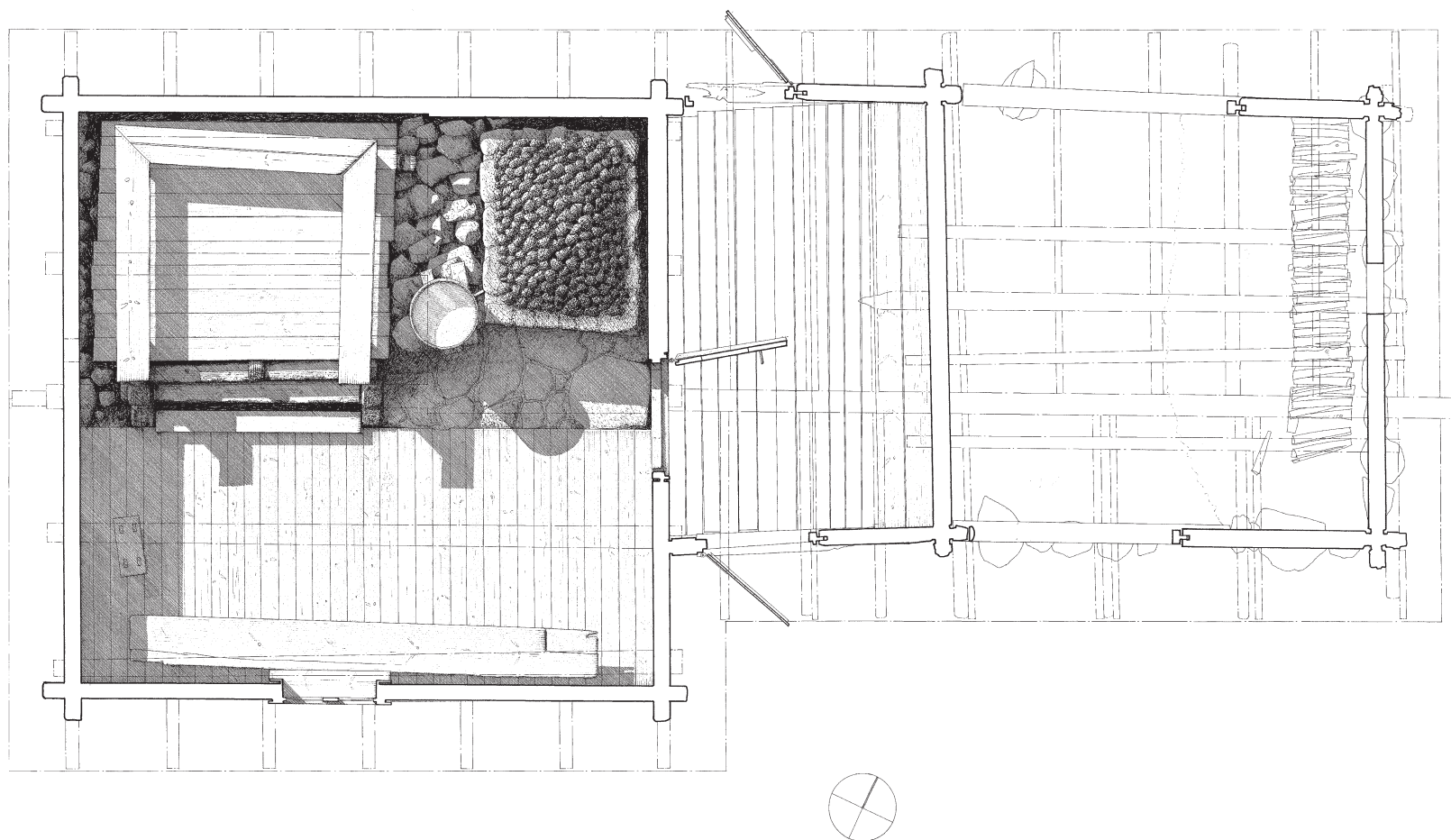
- Tarkasta tuholais- ja hometilanne.

Savutupa

- Tarkasta tuholais- ja hometilanne.

1. Nuottaveneen peräsin Navetan vintillä (halonen)
2. Arkkitehti Markku Mattilan mittauspiirros Saunasta

0 1

RISTINA
PIENI-TOUOLA, SAVUSAUNA
PÖHJÄ, 1/20
25.05.2002 MARKKU MATTILA

Työohjeita

Mitä pikemmin tämä osio hoitosuunnitelmaa vanhenee, sitä parempi.

Ulrike Körner sitoo juureskoukun vitsasta Hevostallin vintillä Urho Harmosen opastuksella. (kss)

MUSEON TOIMINTAAN LIITTYVÄT TYÖT

Tämän hoitosuunnitelman kokoaminen ja jakelu

(tehtävä pikimmiten, mieluiten vielä vuoden 2004 puolella.
Livadyn tekemään hoitosuunnitelmatarjoukseen sisältyi 2 kpl
hoitosuunnitelmia, joista toinen menee Ristiinan kunnalle ja
toinen Museovirastoon.

Lisäkappaleiden toimittaminen ja "Liitteet"-
luvussa mainittujen liitteiden hankkiminen ja kokoaminen
jakelusuunnitelman pohjalta ovat töitä, jotka Ristiinan kunta voi
joko itse tehdä tai tilata.)

Ehdotus hoitosuunnitelman ja sen liitteiden jakelusta:

- Ristiinan kunnan teknisellä toimella tulee olla hoitosuunnitelma
kaikkine liitteineen.
- Pien-Toijolan talomuseossa tulee olla hoitosuunnitelma
liitteineen lukuunottamatta osiota D.
- Museovirastolla tulee olla oma kappale hoitosuunnitelmasta
ilman liitteitä.
- Ristiina-seuralle toimitetaan hoitosuunnitelma ilman liitteitä.
- Etelä-Savon ympäristökeskukselle toimitetaan
hoitosuunnitelma ilman liitteitä.

TYÖ TEHTY

.....*kunn**päivänä, vuonna 200*.....

Tehtävien jako Ristiinan kunnassa

(tehtävä pikimmiten, mieluiten vielä vuoden 2004 puolella)

Vastuualueet ja tehtävät tulisi jakaa siten, että kaikki hoitosuunnitelmassa mainitut ja mainitsematta jätetyt työt tulevat tehdyiksi:

- Riskikartoitus, palokaluston sijoittaminen, vartiointi- ja
lukitsemissuunnitelma, hätätilaohjeistus.
- Museon tekninen huolto.
- Rakennusten ja rakenteiden kunnossapito.
- Esineistön, sisustuksen ja näyttelyn hoito.
- Tehtävien organisointi ja rahoituksen suunnittelu ja
järjestäminen.

TYÖ TEHTY

.....*kunn**päivänä, vuonna 200*.....

Lukitseminen

(tehtävä pikimmiten, mieluiten vielä vuoden 2004 puolella)

Talomuseon kaikki rakennukset, joissa säilytetään esineistöä, tulee varustaa lukkoilla. Mikäli rakennuksen ovessa ei ole vanhaa toimivaa lukkoa, tulee se varustaa uudella riippulukolla. Koska lukkoja ei pidetä ovissa museon aukioloaikoina, voivat ne olla nykyaikaisia. Sinkilöiden sen sijaan tulee olla rakennuksen tyyliin sopivia, taottuja sepäntuotteita, jotta ne eivät kiinnitä tarpeettomasti huomiota.

Erityisen kiireisiä toimenpiteitä ovat Navetan vintillä sijaitsevan näyttelyn saaminen lukon taakse ja Päärakennuksen kelvottoman lukon vaihtaminen uuteen.

Lukoista, lukitsemisesta ja avainten säilyttämisestä Ristiinan kunta laatii suunnitelman ja ohjeen. Rakennusten tulee olla lukossa aina, kun museoalueella ei ole valvontaa.

TYÖ TEHTY

.....*kuun**päivänä, vuonna 200*.....

Kiinnipitolaitteet

Lukkojen asentamisen yhteydessä oviin asennetaan kiinnipitolaitteet Maria Luostarisen piirustuksen nro 14 “kiinnipitolaitteet” mukaisesti.

TYÖ TEHTY

.....*kuun**päivänä, vuonna 200*.....

Pysäköinti ja opastus

(melko kiireinen, suositellaan tehtäväksi ennen museon avaamista keväällä 2005)

Museovieraiden linja- ja henkilöautojen pysäköinnin järjestäminen tulee suunnitella ja toteuttaa. Tässä yhteydessä tulee tutkia myös vaihtoehtoa, jossa autot jätetään lähemmäs Suurlahden tietä.

TYÖ TEHTY

.....*kuun**päivänä, vuonna 200*.....

Kyltit

Myös museon kyltitys tarkistetaan: Museoon ohjaavat kyltit Suurlahden tien varrella ja Ristiinan keskustassa, museosta kertova yleiskyltti esim. pysäköintipaikan yhteydessä ja museoalueella tupakoinnin ja tulenteon kieltävä kyltti.

TYÖ TEHTY

.....*kuun**päivänä, vuonna 200*.....

Esitteet

(suositellaan tehtäväksi vuosina 2005-2006)

Museosta ollaan laatimassa julkaisua. Työhön kuuluu mm.
uuden kartta-aineiston, tekstien ja kuvien tuottamista. Tätä
aineistoa olisi mahdollista hyödyntää myös uusien, yleisölle
jaettavien, Pien-Toijolasta kertovien esitteiden toteuttamisessa.
-yleisesite Pien-Toijolasta, sen historiasta ja restauroinnista
-esite Pien-Toijolan esineistöstä, esineiden käytöstä ja niiden
konservoinnista
-tekninen esite rakennusten rakenteista.

TYÖ TEHTY

.....*kuun**päivänä, vuonna 200*.....

Korjausrekisteri

(tehtävä pikimmiten, mieluiten vuoden 2005 loppuun
mennessä)

Laaditaan korjausrekisteri museon rakennuksista ja rakenteista
hoitosuunnitelman luvun “Korjausrekisteri” mukaisesti.

TYÖ TEHTY

.....*kuun**päivänä, vuonna 200*.....

ESINEISTÖ

Heti tehtävät kiireelliset toimenpiteet

(tehtävä pikimmiten, mieluiten vuoden 2005 loppuun mennessä, kohdat 1. ja 2. maaliskuun 2005 loppuun mennessä)

1. Kunnan on nimettävä vastuuhenkilö, jolle ilmoitetaan museon esineistöä koskevista ongelmista (tuholaiset, vauriot yms.) ja jolla on valtuudet päättää jatkotoimenpiteistä.

TYÖ TEHTY

.....*kuun**päivänä, vuonna 200*.....

2. Kaikkiin Navetan vintille johtaviin pääskysten lentoaukkoihin on asennettava kanaverkot tms. Tämän tulee tapahtua jo ennen kevään 2005 pikkulintujen muuttoa!

TYÖ TEHTY

.....*kuun**päivänä, vuonna 200*.....

3. Aittojen ovet ja tuvan esineistö on varustettava hamppunarusuojilla.

TYÖ TEHTY

.....*kuun**päivänä, vuonna 200*.....

4. Museo on varustettava kylteillä, joissa kielletään esineistön koskettelu.

TYÖ TEHTY

.....*kuun**päivänä, vuonna 200*.....

Navetan vinfriä (halonen)

5. Arvokkaimmille esineille on järjestettävä talvisäilytystila, jossa on peruslämpö.

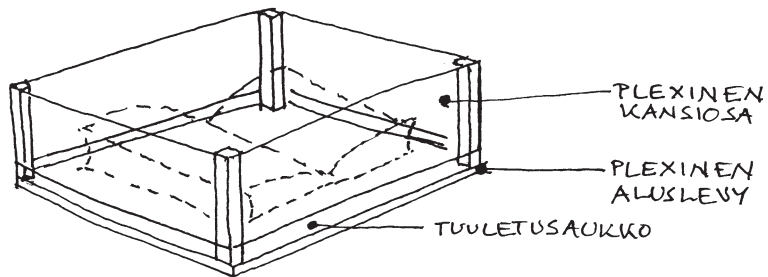
TYÖ TEHTY

.....kuunpäivänä, vuonna 200.....

6. Raamatulle tulee tehdä alusta esim. läpinäkyvästä muovilevystä. Tason avulla raamattua on helppo siirtää koskematta itse kirjaan. Alustaan voi myös valmistaa kannen uv-suojakalvolla varustetusta plexistä, joka suojaa kirjaa uv-valolta ja pölyltä.

TYÖ TEHTY

.....kuunpäivänä, vuonna 200.....

Periaatekuva raamatun plexisuojusta (halonen)

7. On laadittava kattava ja päivitetty esineluettelo. Esineiden huoltoon käytettävien rajallisten resurssien vuoksi tulee esineluetteloon merkitä arvokkaimmat esineet, joiden säilymiseen kiinnitetään erityistä huomiota ja jo tuhoutuneet esineet tulee poistaa näyttelystä. Esineluettelo tehdään helposti päivitettäväksi.

TYÖ TEHTY

.....kuunpäivänä, vuonna 200.....

8. Näyttelyn ohjeistus. Näyttely on jo suunniteltu, mutta sen ylläpidon avuksi tulisi laatia Marja-Liisa Halosen digikuvien pohjalta kuvitettu ohje.

TYÖ TEHTY

.....kuunpäivänä, vuonna 200.....

Kiireettömämmät kertasuoritukset

(mieluiten vuoden 2005 loppuun mennessä)

1. Pitsipeitto vaatii konservaattorin käsittelyn ja pesun.

TYÖ TEHTY

.....*kuun**päivänä, vuonna 200*.....

2. Kirkko-ohjaksien reiät paikataan.

TYÖ TEHTY

.....*kuun**päivänä, vuonna 200*.....

3. Matka-arkku puhdistutetaan konservaattorilla.

TYÖ TEHTY

.....*kuun**päivänä, vuonna 200*.....

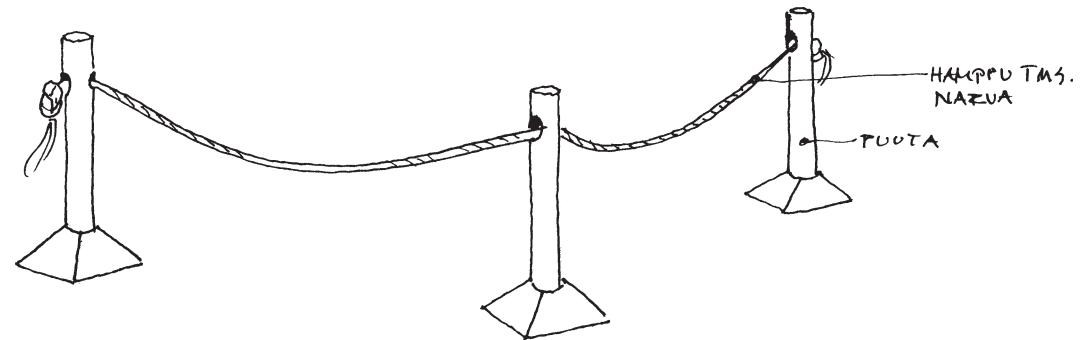

Virsut (halonen)

4. Päärakennuksen tupaan asennetaan naruesteet esineiden suojaksi.

TYÖ TEHTY

.....kuunpäivänä, vuonna 200.....

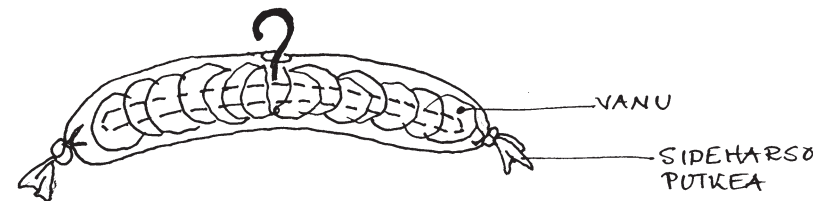

Periaatekuva naruesteestä (halonen)

5. Hengarit päällystetään vanulla ja sideharsosukalla, minkä jälkeen niitä ei tarvitse enää pehmustaa silkkipaperilla.

TYÖ TEHTY

.....kuunpäivänä, vuonna 200.....

Periaatekuva ripustimen päällystämisestä (halonen)

IKKUNOIDEN ENTISTÄMINEN JA MAALAUSTYÖT

Maalaustyöselostus

(tehtävä pikimmiten. Ikkunoiden osalta maalaustyöhön tulisi ryhtyä heti, mutta päärakennuksen maalauksella ei ole niin kiire.)

Laaditaan maalaustyöselostus ikkunoiden ja Päärakennuksen vuorilaudoituksen maalaamisesta. Suunnitelmat hyväksytetään Museovirastolla.

TYÖ TEHTY

.....*kuun**päivänä, vuonna 200*.....

Päärakennuksen maalaus

(suoritetaan ikkunoiden maalauksen jälkeen)

Päärakennuksen vuorilaudat maalataan maalaustyöselostuksen ja hoitosuunnitelman luvun “päärakennuksen maalaus” mukaisesti.

TYÖ TEHTY

.....*kuun**päivänä, vuonna 20*.....

Ikkunoiden entistäminen ja maalaus

(entistäminen on käynnissä)

Kaikki Pien-Toijolan ikkunat entistetään Maria Luostarisen Ikkunoiden korjauskorttien 18.9.2001 ja Rakennustapaselostuksen 18.9.2001 mukaisesti.

Maalaustyöstä tulee teettää suunnitelma perinteiset pintakäsittelyt tuntevalla rakennuskonservaattorilla tai arkkitehdillä. Katso myös hoitosuunnitelman luku "Ikkunoiden kunnostus.

Ikkunat tulisi maalata: Hauraat puuosat haristuvat nopeasti ilman suojaa, ja pellavaöljykitti menettää elastisuutensa ilman maalikalvoa. Nykyiset ikkunat ovat olleet maalattuja, niitä ei vain ole huollettu pitkään aikaan.

Vaikuttaa siltä, että Päärakennuksen ja Savutuvan ikkunakarmit ovat alunperin olleet samankaltaisia. Päärakennuksen vuorauksen yhteydessä karmin alasarjaan on ajettu huullos, johon vuorauksen vaatima uusi vesilista on istutettu. Karmin alasarjan ja uuden vesilistan välisen liitoksen tulee olla tiivis; muutoin ikkuna syöttää vettä hirsirunkoon. Liitos tiivistetään pellavaöljykitillä ja maalataan.

Ikkunoiden ylä- ja alavesilistoja on hätäkorjattu laudoilla. Ylälistat vaihdetaan Luostarisen ikkunapiirustuksen nro 2 18.9. 2001 mukaisiksi. Listat teetetään puusepällä.

Nyt ikkunat siis entistetään Maria Luostarisen ohjeiden mukaan ja maalataan ulkopuolisilta osiltaan. Tämän jälkeen niitä huolletaan säännöllisesti hoitosuunnitelman luvun "ikkunat" mukaisesti.

TYÖ TEHTY

.....kuunpäivänä, vuonna 200.....

Päärakennuksen kamarin ikkuna (toijonen)

MAISEMAN HOITO JA PIHAPIIRIN RAKENTEET

Kaivonkansi

(korjataan kesällä 2005)

Kaivonkansi uusitaan hoitosuunnitelman luvussa “Pihapiiriä täydentävät rakenteet” esitetyllä tavalla. Suoja-aita puretaan kaivon ympäriltä, ja kivet asetetaan tiiviiksi jalustaksi puiselle kehälle.

TYÖ TEHTY

.....*kuun**päivänä, vuonna 200*.....

Penkit

(voidaan tehdä heti, ei kiireellinen)

Penkit uusitaan hoitosuunnitelman luvussa “Pihapiiriä täydentävät rakenteet” esitetyllä tavalla.

TYÖ TEHTY

.....*kuun**päivänä, vuonna 200*.....

Hevostallin vintin silta

(ei kiireellinen, voi hoitaa vaikka kesällä 2005)

Hevostallin silta korjataan Maria Luostarisen piirustuksen nro 11 mukaisesti: Kulkusillan välituennat poistetaan (siltapalkkien kestävyys tarkistettava) ja maastoa sillan alla madalletaan reilusti; raitti on aikoinaan kulkenut sillan alta.

TYÖ TEHTY

.....*kuun**päivänä, vuonna 200*.....

Puiden kaataminen

(suoritetaan talven 2005 aikana)

Puiden kaataminen toteutetaan hoitosuunnitelman luvussa “pihapiiri” annettujen ohjeiden mukaisesti. Ainakin seuraavat puut kaadetaan:

- Savusaunan pohjoissivustalla olevat nuoret koivut
- Hevostallin vintin sillan korvassa kasvava iso koivu
- edellisen lähellä Navetan eteläseinustalla kasvava iso koivu
- Navetan pohjoissivulla kasvava pienehkö vaahtera
- Ukonaitan länsipuolella kasvava vaahtera

Ylipäänsä kaikki pusikot, pensaat ja muu rehottava kasvusto rakennusten ja rakennelmien vierustoilta poistetaan (poikkeuksena Vasikkatallin takana kasvava vatukko; ihania vattuja!).

TYÖ TEHTY

.....*kuun**päivänä, vuonna 200*.....

Hevostallin oviaukko ennen muinoin (toijonen)

Hevostallin vintin kulkusiltaa nyttemmin (kss)

Aidat

(tarpeiden hankintaa talvella 2005, rakentamista kesästä 2005 alkaen)

Aidat toteutetaan Maria Luostarisen rakennustapaselostuksen 18.9.2001 ja havainnepiirroksen n:o 15 mukaisesti.

Yksityiskohtainen selostus kivijalustallisen, pitkäjuoksuisen särentäaidan tekemisestä löytyy raportista "Pien-Toijolan korjausleirit 2002-03".

Ensin aidataan pihapiiri.

TYÖ TEHTY

.....kuunpäivänä, vuonna 20.....

Toisessa vaiheessa aidataan tiet.

TYÖ TEHTY

.....kuunpäivänä, vuonna 20.....

RAKENNUSTEN KORJAUS- JA MUUTOSTÖITÄ

Myllytalli

(tehdään heti)

Huonokuntoiselle luhdille johtavat portaat tulee poistaa.
Myllytallin lahovaurioista liitetään valokuvat korjausrekisteriin.

TYÖ TEHTY

.....*kunn**päivänä, vuonna 200*.....

Navetan koillispäädyn uusi ovi (kss)

Navetan ovet

(tehdään kesällä 2005)

Navetan ovet korjataan Maria Luostarisen havainnepiirroksen
10.9.2001 n:o 5 mukaisesti.

TYÖ TEHTY

.....*kunn**päivänä, vuonna 200*.....

Navetan pihanpuoleinen oviaukko ilman ovea (kss)

Halkovajan huopakate

(tehdään ensitilassa)

Huopakate tehdään Maria Luostarisen havainnepiirroksen
10.9.2001 n:o 11 mukaisesti.

TYÖ TEHTY

.....*kuun**päivänä, vuonna 200*.....

Halkovajan vanhaa kourukattoa (toijonen)

Halkovajan väliaikainen suojaus (kss)

Puutavaran varastointi

(vuoden 2005 aikana)

Navetta

Navettaan suunnitellaan ja rakennetaan hoitosuunnitelman luvussa “varasto” kuvatun kaltaiset hyllyt ja telineet.

Navetan puurakenteinen hormi palautetaan Maria Luostarisen rakennustapaselostuksen 18.9.2001 kohdan “navetta” ja piirroksen nro 5 mukaisesti.

TYÖ TEHTY

.....*kuun**päivänä, vuonna 200*.....

Puutavaravarasto

Kanitallin kylkeen suunnitellaan ja rakennetaan hoitosuunnitelman luvussa “varasto” mainittu hienomman puutavaran varasto.

TYÖ TEHTY

.....*kuun**päivänä, vuonna 200*.....

Talvikaadettuja tukkeja (enervi)

Päärakennuksen kamarin uuni

(selvitys aloitettava heti)

Piipun jälleenrakennuksen jälkeen uuni alkoi kallistua painon alla. Jatkuuko kallistuminen edelleen? Pitäisikö uuni oikaista? Uunin ylälistasta putosi siivouksen yhteydessä kesällä 2004 tiili; vaurio pitää korjata.

TYÖ TEHTY

.....*kuun**päivänä, vuonna 200*.....

Maalikoppi vuonna 1938 (mv)

Liha- ja kala-aitan maalikoppi

(maalikoppi joko toteutetaan ensi tilassa eli kesällä 2005, tai ainakin sen uudelleen käytettävät laudat merkitään ja varastoidaan huolellisesti odottamaan pystytystä)

Maalikoppi rakennetaan uudestaan kala- ja liha-aitan kylkeen vanhalle paikalleen Maria Luostarisen rakennustapaselostuksen 18.9.2001 kohdan "Liha- ja kala-aitta" ja piirroksen nro 8 mukaisesti. Laudat odottavat rakentajia navetassa.

TYÖ TEHTY

.....kuunpäivänä, vuonna 20.....

Maalikoppi vuonna 2001 (livady)

Olkitalli

(ei kiireellinen, voi hoitaa vaikka kesällä 2005)

Olkitallia voisi nostaa irti maasta, suoristaa ja tukea följareilla. Katteeksi sopisi huopa.

TYÖ TEHTY

.....kuunpäivänä, vuonna 200.....

Olkitalli (kss)

Saunan lauteet

(arvokas kehikko lahoaa hiljakseen maakosketuksen vuoksi; korjaustyöt tulisi tehdä parin vuoden sisällä)

Savusaunan lauteet edustavat harvinaista itäsuomalaista laudetyyppejä. Lauteet kunnostetaan ennen kaikkea museoesineeksi, ei jatkuvaan käyttöön. Lähtökohtana on, että nykyinen laudesalvos nostetaan kiville irti maasta, ja vain kehikon yläpuoliset osat uusitaan.

Sauna lämmitetään nykyään vain pari kertaa vuodessa, joten lauteiden kosteusrasitus on vähäinen eikä juuri laajenna jo syntyneitä vaurioita. Lauteiden salvottu runko on alkuperäinen, mustaksi patinoitunut ja kulunut rakenne, johon myöhemmin tehtävät paikkaukset tulevat erottumaan vuosikymmeniä. Kehikko kantaa laudetta vain salvoksistaan, eikä kuorma ole kummoinenkaan. Mahdollisen sortuman aiheuttamat vauriot tulevat olemaan vaatimattomia. **Kehikkoa uusitaan niin vähän kuin mahdollista.**

Laudetaso ja penkit taas ovat peräisin 1990-luvulta, ja ne

Pien-Toijolan sauna (kss)

on syytä uusia saunaan paremmin istuviksi.

Korjaus toteutetaan Maria Luostarisen rakennustapaselostuksen 18.9.2001 ja havainnepiirroksen n:o 32 mukaisesti. Siltä varalta, että esim. alin askelmahirsi joudutaan uusimaan kokonaan, hankitaan tarvittavat latvatukit Luostarisen selostuksen mukaisesti kaadettuina varastoon.

Korjaustyön suunnittelijan tulee olla paikalla kehikkoa purettaessa valokuvaamassa ja tekemässä lopullista arviota korjauksen laajuudesta. Purku tulee suorittaa hellävaroen, haurasta, alkuperäistä runkoa suojellen.

Salvoskehikkoa nostettaessa ja uusia lauteita rakennettaessa noudatetaan seuraavia mittoja:

Valmiin penkin ja lomalaudoitetun laipion minimietäisyys on 112 cm, laudetason ja penkin korkoero on 36 cm (peräpenkillä 40 cm, ks.viereinen piirros).

TYÖ TEHTY

.....*kuun**päivänä, vuonna 200*.....

Saunan lattia

(voidaan tehdä heti, ei kiireellinen)

Saunan lattia korjataan Maria Luostarisen rakennustapaselostuksen 18.9.2001 mukaisesti.

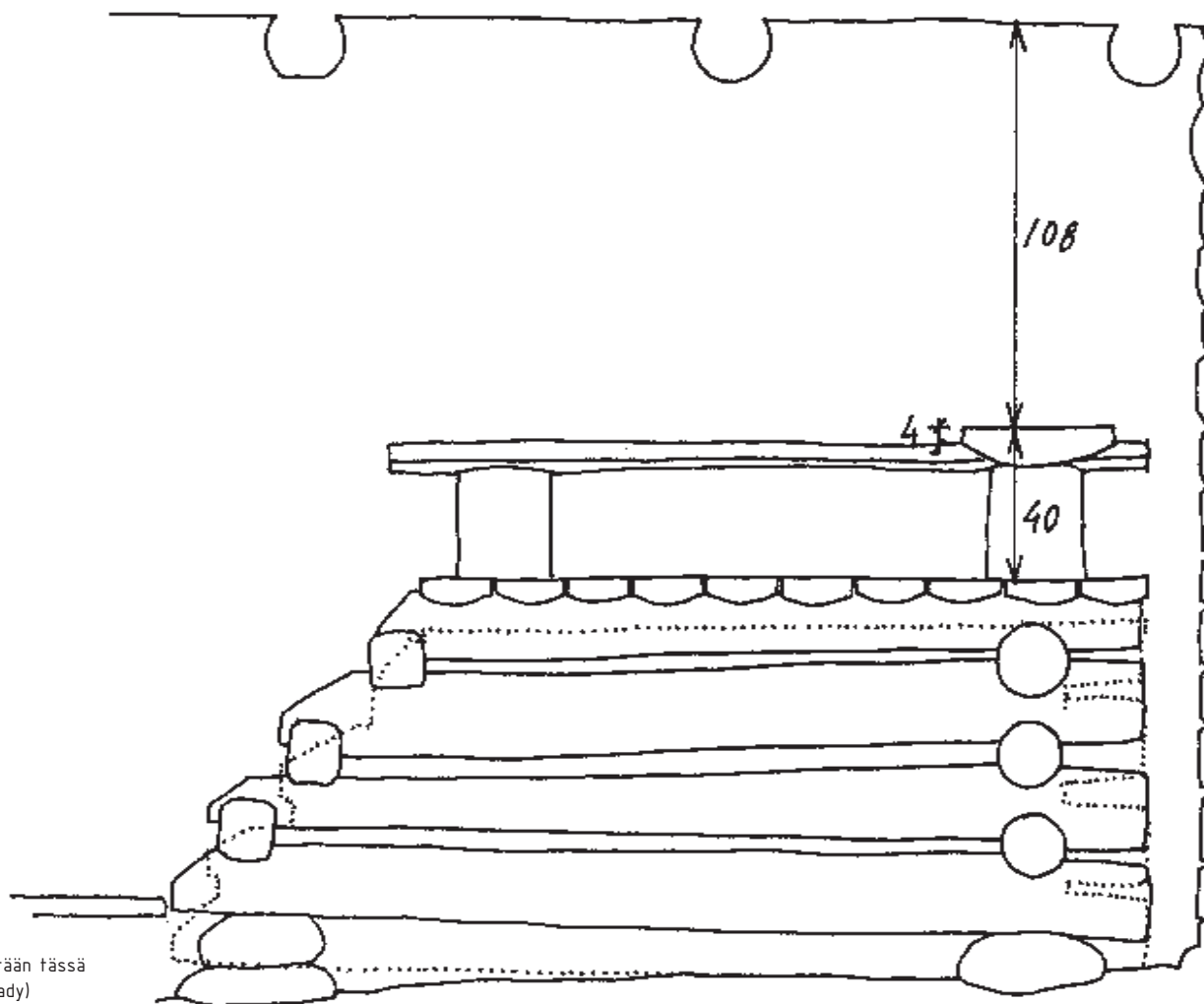
TYÖ TEHTY

.....*kuun**päivänä, vuonna 20*.....

Pari muistiinmerkintää räppänästä:

Räppänän aukko on alkuperäinen rakenne, liukuluukku on tehty myöhemmin (moottorisahan jäljet loveuksessa). Maija ja Jarmo Toijonen muistavat räppänän aukossa käytetyn 1940-luvun lopulla säkkikangasmyttyä tukkeena.

Nykyisessä laipiossa lauteiden portaiden päällä on aukko, joka viittaisi lakeistorveen. Mahdollisesta lakeistorvesta ei ole kuitenkaan säilynyt muuta tietoa, eikä sitä siten ole syytä palauttaa.

Saunan lauteiden korjauksessa käytetään tässä piirustuksessa esitettyjä korkoja. (livady)

HIRSIKEHIKOIDEN KUNNOSTUKSET

(kiireisimmät hirsikehikoiden kunnostukset on jo tehty. Kengitystyötä on vielä runsaasti, mutta vesikattojen hyvän kunnon vuoksi vauriot etenevät hitaasti.)

Kengitystyöhön ei pidä ryhtyä ennen kuin hoitosuunnitelman luvussa “hirsirakenteiden korjaamisen periaatteet” asetetut vaatimukset hirsityön laatutasosta voidaan toteuttaa.

Maria Luostarisen rakennustapaselostuksen 18.9.2001 ja siihen liittyvien piirustusten mukaisesti toteutetaan seuraavat kunnostukset.

Uotunaitta, havainnepiirros nro 28.

TYÖ TEHTY

.....*kuun**päivänä, vuonna 20*.....

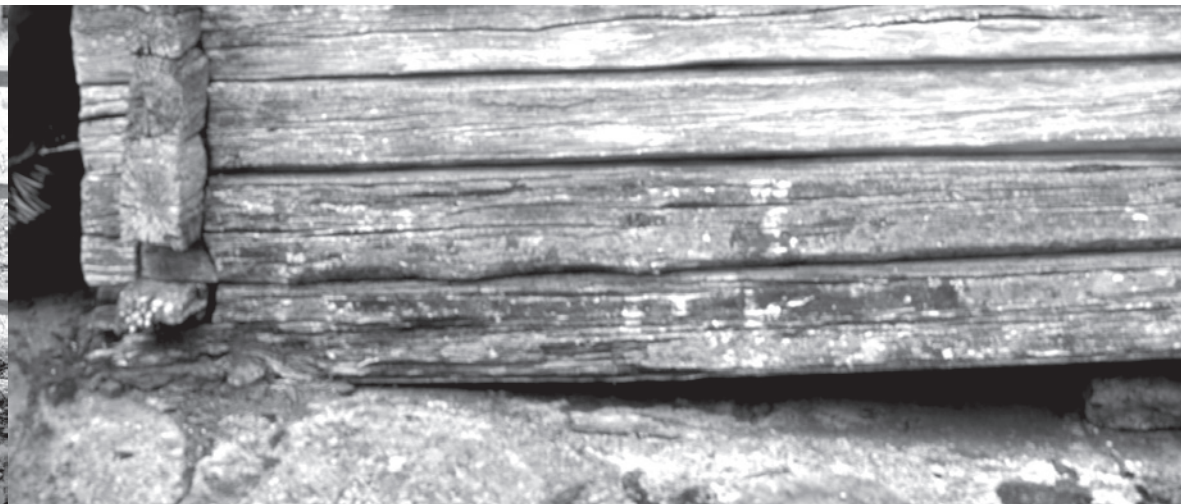

Uotunaitan lahovaurioita (kss)

Ristonaitta ja Nahka-aitta, piirustus nro 9.

TYÖ TEHTY

.....*kuun**päivänä, vuonna 20*.....

Nahka-aitan lahovaurioita (halonen)

Vasikkatalli, havainnepiirros nro 29.

TYÖ TEHTY

.....kuunpäivänä, vuonna 20.....

Vasikkatallin ovi

(toteutetaan vasikkatallin kunnostuksen yhteydessä)

Vasikkatallin ovi tehdään Maria Luostarisen havainnepiirroksen
10.9.2001 n:o 13 mukaisesti.

TYÖ TEHTY

.....kuunpäivänä, vuonna 200.....

Nahka-aitan pelkan salvoksen pää (kss)

Vasikkatalli (kss)

Humala-aita, ei toimenpiteitä, korjausrekisteriin liitetään valokuvat vaurioista.

TYÖ TEHTY

.....*kuun**päivänä, vuonna 20*.....

Humala-aitan hirsii. Kuvassa 1. vuodelta 2004 (kss), kuvassa 2. (mv) ja 3. (mv) vuodelta 1938. Sivulla 18 olevassa kuvassa näkyy pelkan kunto kesällä 2004. Rungon vauriot etenevät hitaasti.

3.

1.

2.

Jauhoaitta, havainnepiirros nro 33. Piirroksen edelle menee kuitenkin hoitosuunnitelman luvussa “hirsirakenteiden korjaamisen periaatteet” esitetty piirros Jauhoaitan pelkkäkerran muodoista.

TYÖ TEHTY

.....*kuun**päivänä, vuonna 20*.....

UUDISRAKENTAMINEN

Verkkokoppelit

(Rakennetaan perinnerakennuskoulutuksena esim. ennen kohdassa “hirsikehikoiden kunnostukset” lueteltuja töitä)

Verkkokoppelit rakennetaan Maria Luostarisen Rakennustapaselostuksen 10.09. 2001 päivätyn havainnepiirroksen n:o 16 mukaisesti kuitenkin siten, että hirsien muotoilussa noudatetaan hoitosuunnitelman luvussa “hirsirakenteiden korjaamisen periaatteet” annettuja ohjeita.

TYÖ TEHTY

.....*kuun**päivänä, vuonna 20*.....

Jauhoaitan lahovaurio kesällä 2004 (kss)

Kuvalähteet

Lähes kaikkia kuvia on digitaalisesti muokattu ja rajattu.

kss

Kallion Savo-seuran kuva-arkisto. Valtaosan kuvista on ottanut joko Netta Böök tai Katja Savolainen vuosina 2002-2004.

livady

Arkkitehtitoimisto Livadyn kuva-arkisto.

mv

Ristiina-seuran kuva-arkisto. Alkuperäiset kuvat löytyvät Museoviraston kuva-arkistosta. Kuvat on ottanut Toini Niemimaa vuonna 1938.

halonen

Konservaattori Marja-Liisa Halosen kesällä 2004 ottamia digikuvia.

toijonen

Kuvat on lainattu Maija Toijosen valokuvakokoelmasta.

enervi

Mestarikirvesmies Antero Enervin ottamia kuvia.